

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
Про Національну премію України імені Тараса Шевченка

(Витяг)

1. Установити, що починаючи з 2005 року, щорічно присуджується до десяти Національних премій України імені Тараса Шевченка.

У зв'язку з цим внести зміну до пункту 3 положення про Національну премію України імені Тараса Шевченка, затвердженого Указом Президента України від 10 жовтня 2001 року № 950, замінивши слова "п'ять Національних премій" словами "до десяти Національних премій".

2. На підставі подання Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка:

1) встановити на 2005 рік дев'ять Національних премій України імені Тараса Шевченка;

2) присудити Національну премію України імені Тараса Шевченка 2005 року:

ВОРОБІЙОВУ Миколі Панасовичу, письменникові – за книгу поезій "Слуга півонії";

КОЦЮБИНСЬКІЙ Михайлині Хомівні, літературознавцеві – за книгу "Мої обрії" в 2-х томах;

КРИМСЬКОМУ Сергію Борисовичу, культурологові – за книги "Філософія как путь человечности и надежды" та "Запити філософських смислів";

МАТІОС Марії Василівні, письменниці – за роман "Солодка Даруся";

СЛАБОШПИЦЬКОМУ Михайлу Федотовичу, письменникові – за роман-біографію "Поет із пекла".

3. Установити на 2005 рік розмір Національної премії України імені Тараса Шевченка 100 тисяч гривень кожна.

Президент України
В. ЮЩЕНКО

м. Київ
8 березня 2005 року
№ 452/2005
Уряд. кур'єр. – 2005. – 11 берез. – С. 2.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
Про відзначення державними нагородами України
з нагоди 60-ї річниці Перемоги
у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років

(Витяг)

За ратні і трудові заслуги, незламну волю, активну діяльність у ветеранських організаціях та патріотичне виховання молоді **ПОСТАНОВЛЯЮ**:

Присвоїти почесні звання:

"ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ"

РЕВІ Ніні Максимівні – члену Організації ветеранів України Дарницького району міста Києва.

Президент України
В. ЮЩЕНКО

м. Київ
30 квітня 2005 року
№ 758/2005
Уряд. кур'єр. – 2005. – 7 трав.

Головний редактор:

Тамара Вилегжаніна

Редакційна колегія:

О.Александрова; Л.Бейліс (заст. головного редактора); В.Бабич, канд. іст. наук; С.Басенко; В.Борисенко, д-р іст. наук; Ю.Ворона (секретар); В.Ільганасєва, д-р іст. наук; В.Загуменна, канд. пед. наук; Т.Ківшар, д-р іст. наук; С.Кулешов, д-р іст. наук; Н.Кушнарєнко, д-р пед. наук; Т.Левченко, д-р пед. наук; О.Олексюк, д-р пед. наук; В.Пашкова, канд. пед. наук; Л.Петрова, канд. пед. наук; Т.Прокошева; З.Савіна; В.Скнар, канд. пед. наук; М.Слободяник, д-р іст. наук, чл.-кор. Міжнародної академії інформатизації; В.Халецький; І.Цуріна, А.Чачко, д-р пед. наук, дійсний член Міжнародної академії інформатизації

Редактори:

Світлана Басенко, Наталія Маслова

Художник Роман Чудновський

Верстка Олексія Остистого

Журнал заснований

Національною парламентською бібліотекою України

Реєстраційний № KB 3254

Пошання на видання обов'язкові.

За зміст рекламних оголошень редакція відповідальності не несе.

Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей. Редакція може опублікувати матеріали, не

поділяючи точку зору автора.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 01001, м. Київ-1,

вул. Грушевського, 1

Тел.: (044) 278-84-21

Факс: (044) 278-85-12

E-mail: planeta@nplu.kiev.ua

© Національна парламентська бібліотека України, 2004

Підписано до друку 12.05.2005.

Формат 60x84/8. Папір офсет.

Друк офсетний. Обл.-друк. арк.21,0

Наклад 1900 прим. Зам. 59.

Віддруковано в Нац. парлам. б-ці України спільно з тов. «ПОЛІГРАФ»

Зміст

- 4 **Вилегжаніна Т.** Сучасна бібліотека має розвиватися у правовому полі
- 5 **Бабич В.** До проблеми підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери
- 12 **Тітова Н.** Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека: історія, традиції, динаміка змін та чинники розвитку
- 16 **Зотова В.** Перший Всеросійський бібліотечний з'їзд: до історії довідково-бібліографічного обслуговування населення
- 18 **Шкаріна В.** Нові шляхи до розширення інформативності довідково-бібліографічного фонду
- 21 **Дубина Л.** Робота бібліотек Кіровоградської області з еколого-моральної просвіти населення
- 22 **Луїнос М.** Авторитетний контроль
- 24 **Жук В.** Збірник бібліотечного досвіду
- 25 **Кириченко Г.** «Вшануймо полеглих і живих»
- 26 **Кириченко Г.** Святуємо День Європи
- 27 **Александрова О.** «Україна інформаційна»
- 28 **Голубка Л.** Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека в інформаційному просторі
- 30 **Коротун Н.** Бібліотека і влада: трансформація співпраці
- 31 **Вилегжаніна Т.** Традиційний форум у Москві
- 32 **Збанацька О.** «Круглий стіл» з проблем каталогізації
- 33 **Цуріна І.** Квітнева школа методистів
- 34 **Білоцерковська Л.** Настав час щось змінити! (З досвіду роботи бібліотеки-філії № 1 Нікопольської ЦБС Дніпропетровської області)
- 35 До уваги абітурієнтів!
- 36 **Александрова О.** Книжка року'2004
- 38 Служіння книзі і людям (Про Л. Григаш)
- 39 **Рева Н.** Відданість книжковій справі (Про М. Сенченка)
- 40 **Кравченко С.** Нові видання для бібліотекарів
- 41 Запитуйте – відповідаємо
- 42 Наші автори

2-га стор. обкл. **Укази Президента України**

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ

Постанова Кабінету Міністрів України «Про підвищення посадових окладів...»

Закон України Про Концепцію державної політики в галузі культури на 2005-2007 роки. Концепція державної політики в галузі культури на 2005-2007 роки.

Інструкція про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів

З 10 листопада 1999 року журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата історичних наук

ДЕРЖАВІ, в якій відбуваються процеси демократизації, здійснюються реформи і пріоритетом якої визначено євроатлантичну інтеграцію, потрібне громадянське суспільство високої якості, з глибокими знаннями, високим рівнем освіченості, культури. Формування державної політики України у галузі культури неможливе без чітко визначеної політики у бібліотечній сфері та безпосередньої участі в її реалізації всіх бібліотек країни.

В останнє десятиріччя основними важелями, що впливали на бібліотечну політику в Україні, були перехід до ринкової економіки та бурхливе впровадження інформаційних технологій. Інформаційні ресурси бібліотек стали частиною глобальної міжнародної електронної мережі, і для бібліотечної взаємодії та обміну інформацією не залишилося перепон. Інтернет привернув увагу обсягами, видами та вартістю інформаційних послуг, на наданні яких зосереджується діяльність бібліотек.

Сьогодні ми є свідками і учасниками створення багатьма бібліотечними установами нових бібліотечно-інформаційних продуктів, що базуються на сукупному національному інформаційному ресурсі, накопиченому у бібліотеках переважно на паперових носіях. Виробничі процеси у цій сфері діяльності перетинаються. Майже кожна потужна бібліотека створює власні електронні каталоги, бази даних статей з періодичних видань тощо, для чого здійснює каталогізацію, аналітичний розпис одних і тих самих документів. Підрахунків непродуктивних витрат часу, праці, фінансів ніхто не робив.

Бібліотечна політика має визначати стратегічні цілі, конкретні дії та терміни їхньої реалізації. Одна з таких стратегічних цілей – кооперація бібліотек різних типів і форм власності у вигляді некомерційного партнерства та консорціумів, що необхідно закріпити у Законі "Про бібліотеки і бібліотечну справу".

Наразі країна знаходиться у стадії формування ринку інтелектуальної власності. Це ставить перед бібліотечною спільнотою проблеми, пов'язані з захистом авторських прав, зокрема, законодавчим захистом діяльності бібліотек щодо електронної доставки документів, електронних публікацій тощо. Як ця діяльність узгоджується із законами України "Про авторське право і суміжні права", "Про бібліотеки і бібліотечну справу", "Про власність"? Законодавча неузгодженість може потягти за собою юридичну відповідальність.

Ще одна проблема – діяльність із поповнення бібліотечних фондів відповідно до Закону України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти". Кожний, хто проводить тендер на закупівлю книжок за процедурою "відкриті торги", знає, що таке "танталові муки". Адже цілком зрозуміло, що книги треба визначати як специфічний товар. А це вже законодавча проблема.

Безпосередньо з поповненням бібліотечних фондів пов'язані Закон України "Про обов'язковий примірник документів" та Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2002 р. № 608 "Про порядок доставляння обов'язкового примірника документів". Згідно з діючими нормативно-правовими актами механізм доставляння обов'язкового примірника має таку схему: виробники документів – Державний комітет зв'язку та інформатизації (нині – Державний комітет телебачення і радіомовлення України) – одержувачі обов'язкового примірника.

Але цей механізм ніколи не був реалізований. Дуже важливий сегмент ланцюга – Державний комітет телебачення і радіомовлення України – фактично відсутній.

Виникає питання, чи отримують бібліотеки обов'язковий примірник у повному обсязі? Судить самі: за даними 2003 року, НПБ України отримала 16 948 назв книг, Книжкова палата України – 14 100, а у наступному, 2004 р. – у межах 15 тис. Системи інформування про книги, що готуються до випуску та вийшли з друку, немає, контролюючого органу (установи), який відслідковує інформацію щодо випуску друкованої продукції на території України, теж. Видавництва, котрі забувають або не хочуть доставляти свою продукцію (особливо, якщо це дорогі книги), ніякої відповідальності не несуть. Тому, користуючись нагодою, висловлюємо щире подяку від НПБ України видавництву ПП "ЕММА" – генеральний директор п. Людмила Клочан – за чудове видання "Україна – козацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва" у 5 175 фотосвітлинах (авт. упоряд. В. Недяк. – К.: Емма, 2004. – 1215 с.), вартість якої 1 800 грн., що надійшло як обов'язковий примірник.

Перелік законодавчо неврегульованих проблем можна продовжувати. Це свідчить про те, що прийнятий десять років тому Закон України "Про бібліотеки і бібліотечну справу", навіть із наступними змінами і доповненнями, сьогодні потребує доопрацювання, оскільки зовсім неузгоджений або входить у суперечність із рядом законів, що опосередковано впливають на діяльність бібліотек.

Працюючи над новою редакцією закону, треба:

- привести його у відповідність з Цивільним та Господарським кодексами, зокрема, чітко визначивши юридичний статус бібліотек;
- внести новий розділ "Інформатизація бібліотек", в якому визначити місце бібліотек у реалізації Національної програми інформатизації, передбачити наявність умов для надання доступу до Інтернету та пільги на оплату каналів зв'язку саме для публічних бібліотек;

Т. Вилегжаніна

- законодавчо встановити обсяг гарантованих бюджетних асигнувань на забезпечення діяльності публічних бібліотек;
- врегулювати питання видавничої діяльності бібліотек.

Ми не ставимо собі за мету визначити усю нормативно-правову базу, з якою треба узгодити основний бібліотечний закон. Зрозуміло одне: слід вивчати, акумулювати, використовувати як вітчизняний, так і зарубіжний законотворчий досвід. Щодо останнього, хочу навести, як приклад, деякі позиції Закону про бібліотечне обслуговування і будівництво США (чинний з 1964 р., розповсюджується на всі публічні бібліотеки країни). Його положення передбачають:

- виділення коштів на будівництво бібліотек та їхній ремонт;
- фінансування міжбібліотечної кооперації;
- фінансування центрів бібліотечних ресурсів;
- цільове фінансування бібліотечних проєктів та програм.

Як бачимо, недостатність бюджетного фінансування притаманна не тільки бібліотекам нашої держави. У зв'язку з цим законодавство багатьох країн передбачає перехід від повністю безоплатного на частково платне обслуговування (послуги абонементу, надання інформаційних послуг, ксерокопіювання тощо), що відображено у бібліотечних законах Данії,

Великої Британії, Франції, США. Є це і у нашому законі (ст. 20), але Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.1997 р. № 534, яка врегулює ці питання, застаріла, обмежує господарську діяльність бібліотек, що призводить до непорозумінь із податковими органами.

Сучасна бібліотека повинна жити і розвиватися у правовому полі. Технічний прогрес, нові економічні умови функціонування, переосмислення цілей, завдань і форм роботи – все це обов'язково має бути закріплено законодавчими рішеннями.

Я впевнена, що ви, мої шановні колеги, згодні з тим, що нам потрібні такі законодавчі документи, які б допомогли зробити бібліотеки дійсно інформаційними, освітніми, дозвіллевими центрами для всіх верств населення.

Визначенню щодо потрібних законодавчих актів, сподіваємося, допоможе нова рубрика нашого журналу "Бібліотека у правовому полі". Тому давайте ретельно збирати позитивний (негативний) досвід правової практики останніх років, висвітлювати його на шпальтах "Бібліотечної планети" для того, щоб спільно внести відповідні зміни до існуючого бібліотечного законодавства.

Чекаємо ваших відгуків та запитань.

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

ГРАНІ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ

Проблема забезпечення бібліотечної галузі кваліфікованими кадрами в Україні дедалі більше загострюється. Її розв'язання принципово неможливе без глибокого розуміння громадянами і владою суті сучасного інформаційного суспільства, без ґрунтовної переоцінки значення відповідної інфраструктури, органічною частиною котрої є бібліотеки. Професор В. Бабич, який багато зробив для становлення вищої бібліотечної освіти, висвітлює реальні потреби України у бібліотечних кадрах, аналізує наявний стан підготовки бібліотечних фахівців у нашій державі та за її межами

БІБЛІОТЕЧНА професія відома з давніх-давен, вона існувала в таких країнах світу, як Шумер, Вавилон, Ассірія, Стародавня Греція і Рим (III тис. до н.е. – I ст. н.е.) [1]. Це – одна з найпочесніших у світі професій, оскільки її знаряддям є книга, яка несе знання людям.

Питання самостійності бібліотечної професії постало з виникненням книгодрукування і накопиченням книг. Першими бібліотекарями були вчені люди, письменники і поети, в церковних і монастирських бібліотеках – найосвіченіші монахи.

Із збільшенням книжкових фондів і кількості відвідувачів зростали труднощі в управлінні бібліотеками. Ситуація все наполегливіше вимагала появи професійних бібліотекарів.

Формування бібліотечної професії відбулося в другій половині XIX ст.

ПІДГОТОВКА БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ ЗА КОРДОНОМ

Розвиток бібліотечної освіти у країнах світу відбувався різними шляхами, але спільною особливістю було те, що набуття спеціалізації з бібліотекознавства та бібліотечної справи у вищій школі здійснювалося в рамках якогось іншого фаху.

Статус спеціальної дисципліни бібліотечна справа отримала вперше у Колумбійському університеті (США) 1883 року. Тут відкрився перший

В. Бабич

бібліотечний факультет. В Європі першу кафедру бібліотекознавства і бібліотечної справи було створено 1886 року в Геттінгенському університеті (Німеччина) [4].

Таким чином, університетська бібліотечна освіта, до якої в подальшому увійшла й галузь інформації, має понад столітню історію. З розвитком науки і техніки виникали нові вимоги й до бібліотечної професії, що викликало необхідність підготовки спеціалістів вищої кваліфікації. Відбувалась еволюція бібліотечної освіти, змінювались і вдосконалювались її структура, принципи, зміст, форми та методики навчання тощо. На дипломованого бібліотекаря покладалися завдання організації, керівництва і планування бібліотечних процесів (комплектування, систематизація фондів, довідково-бібліографічне та документне обслуговування і т. ін.). Від нього вимагалось вміння вирішувати питання наукової організації праці та раціонального використання фондів, технічного оснащення бібліотеки, автоматизації бібліотечних процесів. Поряд зі словом "бібліотека" з'явилися і закріпилися такі поняття, як "документація", "інформація", "комп'ютеризація", а бібліотечна професія відповідно набула нових особливостей.

У даний час в усьому світі склалися три рівні вищої освіти у галузі бібліотекознавства і бібліотечної справи, які дають право на отримання ступенів бакалавра, магістра та доктора. У розвинутих країнах Заходу навчання за програмами бібліотечно-інформаційного циклу здійснюється, в основному, на другому ступені вищої освіти і завершується присвоєнням звання магістра. Для отримання ступеня магістра бібліотечно-інформаційної сфери необхідно мати спеціальну освіту на рівні бакалавра або вищу небібліотечну освіту в будь-якій галузі знання.

Підготовка бібліотечних кадрів в Україні

Підготовка кадрів вищої кваліфікації для бібліотек у нашій країні розпочалась у новоствореному Харківському інституті народної освіти (ХІНО; пізніше – Харківський державний бібліотечний інститут, ХДБІ), де в 1925/1926 навчальному році було відкрито факультет політосвіти. Його випускники готувалися до роботи в червоних кутках, хатах-читальнях, клубах, бібліотеках. У 1927/1928 навчальному році в ХІНО було організовано бібліотечне відділення. Його випускники отримували кваліфікацію організатора бібліотечної роботи. Саме з цього періоду бере початок вища бібліотечна освіта в Україні.

У 1964 році ХДБІ перейменовано у Харківський державний інститут культури (ХДІК). У цей період навчання студентів здійснювалося за спеціалізаціями: масові і наукові бібліотеки, технічні бібліотеки, книгознавство. На базі навчально-консультаційного пункту в Києві 1961 року відкрито Київську філію ХДІК, а 1968 року його реорганізовано в Київський державний інститут культури (КДІК. Ни-

ні – Київський національний університет культури і мистецтв, КНУКіМ). У 1979 році відкрито Рівненський державний інститут культури на базі філії КДІК. Це позитивно вплинуло на підготовку фахівців з вищою бібліотечною освітою.

З роками, враховуючи еволюційний розвиток бібліотек, відбувалася подальша трансформація бібліотечної освіти. Готувалися бібліотечні кадри за типами бібліотек, за галузями знання із врахуванням функціональних обов'язків працівників книгозбірень; активно йшов пошук шляхів удосконалення підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери, приведення її у відповідність з потребами практики.

У бібліотеках у кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття все ширше почала застосовуватися сучасна техніка, впроваджувалися нові комп'ютерні технології, що значно розширювало можливості задоволення потреб різних категорій читачів в інформації, накопиченій в друкованих джерелах та на нетрадиційних носіях. Це, у свою чергу, вимагало для роботи в бібліотеках фахівців нової формації, що спонукало бібліотечні факультети урізноманітнити підготовку кадрів. Враховуючи потреби практики, на бібліотечному факультеті КДІК у 1993–1994 роках творчим колективом під керівництвом декана В. Бабича було розроблено нову концепцію підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери і розвитку факультету на тривалу перспективу.

Практичним втіленням концепції стала перебудова структури бібліотечного факультету, його реорганізація, при збереженні діючого кадрового потенціалу, у факультет бібліотечно-інформаційних систем з двома відділеннями: універсальних бібліотечно-інформаційних систем та галузевих бібліотечно-інформаційних систем. На підставі розроблених нових навчальних планів запроваджено модульну систему підготовки кадрів.

Концепція передбачала, крім традиційної підготовки фахівців (бібліотекар-бібліограф публічних та наукових бібліотек, бібліотекар-бібліограф бібліотек для дітей та юнацтва), готувати на замовлення бібліотек та інших організацій бібліотекарів-соціологів, бібліотекарів-психологів дитячого та юнацького читання, бібліотекарів-фондовиків, бібліотекарів-каталогізаторів, бібліотекарів з обслуговування громадян з обмеженими фізичними можливостями, бібліотекарів-бібліографів інформаційного маркетингу, бібліотекарів-технологів автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, бібліографів-архівознавців, бібліографів-музезнавців, бібліотекарів-бібліографів у галузі бізнесу, викладачів бібліотечно-бібліографічних дисциплін, бібліографів-референтів гуманітарного, науково-технічного, сільськогосподарського, медичного профілю, менеджерів бібліотечної справи, бібліотекарів-бібліографів з патентної інформації, бібліографів інформаційних систем НТІ.

Оскільки рамки спеціальності "Бібліотекознавство та бібліографія" стали вузькими для підготовки необхідних фахівців для сучасних бібліотек та інших споріднених установ і організацій, за клопотанням деканатів бібліотечних факультетів Київського та Харківського інститутів культури у 1995 році було введено нову спеціальність "Документознавство та інформаційна діяльність", що дало можливість забезпечити бібліотечно-інформаційну сферу потрібними фахівцями. Введення нової спеціальності дозволило КДІК організувати факультет "Документознавство та інформаційна діяльність" і розпочати підготовку спеціалістів із кваліфікацій документознавець-менеджер, документознавець-референт, документознавець-архівіст. Аналогічно розширив сферу підготовки фахівців у межах нової спеціальності й ХДІК.

В основу нової концепції підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців було покладено такі принципи: збереження цілісності бібліотечної професії; розширення сфери підготовки і використання спеціалістів за межами бібліотек для документно-інформаційних комунікацій; формування професії документознавця-інформаціолога. За цих умов, на думку розробників концепції, бібліотекар-бібліограф спроможний після закінчення ВНЗ працювати у бібліотеці будь-якого типу і виду, на будь-якій функціональній ділянці бібліотечної галузі [6].

У той час спеціалістів вищої кваліфікації випускали бібліотечні факультети Київського, Харківського, Рівненського інститутів культури та Миколаївська філія КДІК; 26 училищ культури готували молодших спеціалістів. Щорічний випуск спеціалістів з вищою освітою становив 1 500 осіб і 1 200 – із середньою спеціальною освітою. Ця кількість лише на 40% компенсувала природну плінність кадрів. Залишалася висока питома вага бібліотекарів без фахової підготовки (близько 25%). З цієї причини зростання у бібліотеках частки дипломованих спеціалістів майже не відбувалося [7].

На факультеті бібліотечно-інформаційних систем КДІК навчання студентів проводилось у трьох формах: стаціонарній – з терміном навчання 4 роки, заочній та вечірній – по 5 років. Щорічно на стаціонар приймалося 150–200 осіб, на заочне відділення 170–200 осіб, на вечірне – 25 осіб. Всього на факультеті навчалось 2 184 студенти, в тому числі іноземні студенти з 10 країн світу. За 25 років КДІК підготував близько 20 тис. спеціалістів бібліотечної справи [8].

Навчання студентів здійснювали 7 загальнонауккових та 7 спеціальних кафедр. Спеціальними були: кафедри бібліотекознавства, документознавства, аналітико-синтетичної обробки документів, бібліографознавства та інформаційних ресурсів, загальної бібліографії, інформатики і інформаційних технологій, дитячого та юнацького читання. На них

працювали близько 70 професорів, доцентів, ст. викладачів, викладачів, що забезпечували підготовку висококваліфікованих спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери. Функціонували також навчальні лабораторії, зокрема технічних засобів, комп'ютерні класи [8].

Це був період розвитку галузі, коли бібліотеки все більше урізноманітнювали діяльність, вводили нові види послуг, упроваджували нові технічні засоби, переходили на сучасні комп'ютерні технології, що потребувало специфічних знань із редакційно-видавничої та підприємницької діяльності, маркетингу, менеджменту, комп'ютерних систем, консервації та реставрації документів. У той час держава створювала умови ВНЗ і училищам культури для забезпечення потреб бібліотек у кваліфікованих кадрах. Бібліотечний працівник отримував зарплату приблизно таку, як учитель, лікар та інший спеціаліст з вищою освітою.

В даний час у бібліотечно-інформаційній сфері в Україні готують фахівців таких рівнів: молодший спеціаліст – ВНЗ I–II рівнів акредитації; бакалавр – ВНЗ II–III рівнів; спеціаліст – ВНЗ III–IV рівнів; магістр – ВНЗ IV рівня акредитації.

Перехід на підготовку бакалаврів і магістрів слід розглядати як позитивне явище, оскільки це сприяє включенню вітчизняної бібліотечно-інформаційної освіти в загальноосвітній освітній простір, дає можливість для реального співробітництва в даній галузі, стандартизації бібліотечно-інформаційної освіти та забезпечення конвертованості наших дипломів.

При відкритті нових спеціалізацій, на наш погляд, слід керуватися основними положеннями соціального маркетингу щодо вузівської діяльності – готувати спеціалістів, які мають попит на ринку праці, орієнтуватися на замовлення установ та організацій. Постійний аналіз ринку праці – неодмінна умова подальшого існування тих чи інших спеціалізацій та відкриття нових.

Наразі ситуація з підготовкою спеціалістів для бібліотечно-інформаційної сфери незадовільна, що зумовлено прямим нехтуванням протягом багатьох років кадровими потребами бібліотек, залишковим принципом фінансування культури. Нині стан справ ще більше погіршується, оскільки різко скоротився набір студентів у ВНЗ різних рівнів акредитації, що готують фахівців для бібліотек. Бібліотеки – це державні установи, вони фінансуються з бюджету і держава повинна забезпечувати їх кваліфікованими кадрами. За власний рахунок у ВНЗ різних рівнів акредитації освоювати цю складну, відповідальну і дуже важливу для інформаційного розвитку суспільства професію при мізерній зарплаті наші громадяни неспроможні.

Останнім часом КНУКІМ готував кадри лише з однієї спеціальності "Бібліотекознавство. Книгоз-

навство. Бібліографія" і двох кваліфікацій: книгознавець, менеджер видавничої діяльності; бібліотекознавець, менеджер бібліотечно-інформаційних систем і технологій. А в 2004/2005 навчальному році для бібліотек готуються фахівці лише за однією кваліфікацією – бібліотекознавець, менеджер бібліотечно-інформаційних систем і технологій. Стационарно навчаються на першому курсі 18 студентів, на другому – 14, на третьому і четвертому – ще менше, заочно на всіх курсах – трохи більше сотні. У 2005 році випущено 32 бакалаври, які навчалися на заочному відділенні. Фахівців готує лише кафедра "Бібліотекознавство та інформаційні ресурси" у складі близько 10 викладачів. До речі, КНУКіМ відкрив філії для підготовки, в тому числі й бібліотечних кадрів, у Сімферополі, Калуші, Ужгороді. Тут заочно навчаються за власні кошти випускники училищ, які прагнуть здобути диплом спеціаліста. Так, в Ужгородській філії навчаються на другому і третьому курсах по 10 осіб, на четвертому – 15. У Калуші на другому курсі навчаються 12, на третьому – 18, на четвертому – 20 осіб. Така розпорошеність, звісно, не сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Безумовно, їх підготовку слід зосередити в Києві, де є відповідні база і склад викладачів.

У Харківській державній академії культури (ХДАК) започатковано підготовку фахівців за новими профілізаціями: "Бібліотечний менеджмент і маркетинг", "Формування бібліотечних фондів", "Бібліотечно-інформаційне обслуговування", "Бібліотечне обслуговування дітей та юнацтва", "Бібліографічне забезпечення бібліотечної діяльності". З 1999/2000 навчального року в межах спеціальності "Бібліотекознавство і бібліографія" відновлюється підготовка бібліографів-книгознавців, менеджерів видавничої діяльності. Розроблено освітньо-професійні програми для бакалаврів, спеціалістів і магістрів. Підготовка фахівців у галузі бібліотекознавства, бібліографії, документознавства та інформаційної діяльності здійснюється на базі нових освітніх та інформаційних технологій [9]. У межах спеціальності "Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія" введені спеціалізації, орієнтовані на нові технології: бібліотекознавство та організація електронних комунікацій; інформаційний менеджмент; менеджмент книговидавничої справи; бібліографія, книгознавство та організація книготорговельної діяльності, які користуються підвищеним попитом. У 2004/2005 навчальному році за спеціальністю "Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія" у ХДАК навчаються 343 студенти, з них стационарно – 160 осіб, 183 – заочно. За державним замовленням стационарно навчаються 100 і заочно – 90 студентів.

ХДАК готує спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери значно ширшого спектра кваліфікацій

у порівнянні з КНУКіМ, але кількість випускників теж не відповідає реальним потребам навіть харківського регіону.

Рівненський державний гуманітарний університет готує фахівців для бібліотек з однієї спеціальності: "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія". На курс набираються 30 чоловік на стационарну форму навчання і 45 – на заочну. За кошти держави у 2004 році університет закінчили 8 випускників, у 2005 році мають закінчити 6. На навчання за державні кошти у 2004/2005 навчальному році прийняли 1 особу. Заочники вчать три роки після закінчення училища культури і тільки за власні кошти. На всіх курсах здобувають очно і заочно бібліотечну освіту на рівні спеціаліста. Кількість їх теж незначна, враховуючи потребу у таких фахівцях навіть у цьому регіоні. Магістрів ще не готують.

Підготовку бібліотечних кадрів розпочато у нещодавно створеному Луганському державному інституті культури і мистецтв.

Бібліотекарів для шкільних книгозбірень готують Львівський національний університет імені Івана Франка та Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова в межах спеціальності українська мова і література, на курсах навчається по 15-20 осіб. Вони отримають кваліфікацію учитель української мови і літератури – бібліотекар шкільних бібліотек. Враховуючи, що в країні функціонують понад 22 тис. загальноосвітніх навчальних закладів, у кожному з яких має бути хоча б один кваліфікований бібліотекар, то така мізерна кількість студентів, які освоюють цю професію, проблеми кадрів не вирішує.

Молодших спеціалістів готують 25 училищ культури. В них навчаються на курсах по одній групі стационарно і по одній – заочно. Так, у Київському училищі культури кількість студентів бібліотечної спеціальності 1 і 2 курсів становить по 11 студентів, третього – 12, заочників (на двох курсах) – 22 особи. За державні кошти на стационарному відділенні навчаються 80% студентів, на заочному – 50%. Приблизно така ж картина і в інших училищах культури. На жаль, підготовка кадрів бібліотечно-інформаційної сфери з площини розвитку перейшла в Україні за часів правління другого Президента у площину занепаду.

Нині в Україні функціонують понад 40 тис. бібліотек різних типів і форм власності, в тому числі 18 664 бібліотеки – системи МКіМ України.

У 2003 році в бібліотеках України працювало 49 889,5 бібліотечних працівників, у тому числі в бібліотеках системи МКіМ України – 34 968 [10]. Серед працівників бібліотек системи МКіМ України повну вищу освіту мали 11 483 особи, в тому числі вищу бібліотечну – 8 373, середню спеціальну – 16 676; не мали вищої і середньої спеціальної осві-

ти – 6 809 працівників, з них 591 – у бібліотеках для дітей. Кількість дипломованих спеціалістів у бібліотеках з кожним роком катастрофічно зменшується, оскільки набір на навчання на цю важливу для розвитку економіки, науки, техніки, культури, інформаційного забезпечення різних галузей народного господарства професію звівся до мінімуму.

За даними спеціального дослідження "Соціальний портрет бібліотекаря", проведеного НПБ України у 2000 році, в бібліотеках працювало 11% пенсіонерів [12], що в кількісному вираженні становило приблизно 3 846 працівників. Потреба у бібліотечних дипломованих кадрах станом на квітень 2005 року складає 10 655 спеціалістів. Якщо врахувати, що в бібліотеках працює більше 10% спеціалістів передпенсійного віку, то питання нестачі кадрів ще більш загострюється. Крім того, в 1 593 бібліотеках інших форм власності трудиться ще 11 831 працівник, серед яких теж є співробітники без спеціальної освіти і, як мінімум, 10% осіб пенсійного віку, тобто – 1 183 чол. Всього потреба в кадрах вже тепер становить близько 12 тис. фахівців.

Такі спеціалісти необхідні бібліотекам, що є державною власністю і фінансуються з державного бюджету. Отже, левову частку підготовки кадрів для бібліотечно-інформаційної сфери держава повинна взяти на свої плечі, бо бізнесмени вкладати кошти у непрестижну професію не будуть. Батьки теж зацікавлені повернути вкладені в освіту дитини гроші у вигляді кар'єри та гідної зарплатні і тому не хочуть направляти своїх дітей на освоєння бібліотечної професії. Терміново потрібно різко збільшити державне замовлення на підготовку бібліотечних кадрів або виділити з бюджету бібліотекам спеціальні кошти для підготовки необхідної їм кількості фахівців на підставі трохсторонніх угод "суб'єкт навчання – роботодавець – вищий навчальний заклад". Слід відновити систему працевлаштування таких випускників та їхній державний розподіл. У разі нехтування цим бібліотеки, в кращому випадку, перетворюються з важливих культурно-освітніх та інформаційних установ у книгозбірні, де видаватимуть і прийматимуть літературу, бо непрофесіонали, які в них працюватимуть, не зможуть забезпечити діяльність цих закладів на рівні сучасних вимог суспільства.

Наданий студентам дозвіл самостійно працевлаштовуватися призвів до того, що до бібліотек йшла працювати лише незначна частина випускників. Інші – влаштовувалися на роботу з більшою платнею переважно на тих ділянках, де не потрібно мати фахові бібліотечно-бібліографічні знання. Доцільним було б законодавче рішення про трирічне відпрацювання в бібліотеках працівників, які навчалися за державні кошти. В іншому разі бібліотеки невдовзі залишаться без дипломованих спеціалістів.

Потреба реформування бібліотечної освіти зумовлена новою інформаційною ситуацією, що склалася в Україні, необхідністю створення національної системи НТІ, удосконалення роботи бібліотек. Трансформація освіти повинна сприяти цілеспрямованому втіленню у життя української ідеї державотворення, формуванню національної свідомості, розвитку почуття національної гідності та самоповаги, базуватися на навчанні державною мовою. Організація національної інформаційно-бібліотечної системи вимагає підготовки фахівців нової формації з урахуванням кращих традицій української національної самосвідомості, шанобливого ставлення до культурних цінностей та національно-культурних традицій усіх націй і культур, які проживають на території України.

Входження України до світового інформаційного співтовариства вимагає підготовки фахівців, які б мали навички використання сучасних інформаційних ресурсів, уміли знаходити, збирати, поширювати інформацію, своєчасно та якісно задовольняти потреби суспільства, враховувати той факт, що в умовах ринкової економіки інформація є не тільки джерелом знань, але й товаром.

Необхідність реформування вищої освіти бібліотечно-інформаційної сфери обґрунтовує в своїй статті і М. Слободяник: "Для сучасного бібліотекаря вже недостатньо функцій книгознавця, бібліографознавця. Він одночасно має бути ще й науковцем, інформацієзнавцем, інтернавігатором, творцем вторинної інформації (довідкової, аналітичної, реферативної). Тобто формується нова комплексна професія – науково-інформаційний працівник" [13].

Великим науковим бібліотекам, включаючи обласні, необхідно надати статус науково-дослідних установ, а бібліотечних працівників, які займаються науково-дослідною, науково-методичною, науково-бібліографічною роботою, перевести на посади наукових працівників. Вони мусять мати відповідну підготовку і гідну оплату праці.

Взагалі, бібліотечним спеціалістам бажано було б надати статус державних службовців. Підняти їхню заробітну плату до такого рівня, який забезпечував би їхні соціальні потреби, підвищував престиж обраної професії, стимулював би до плідної діяльності протягом багатьох років.

Як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід, для зменшення плінності бібліотечних кадрів необхідно приймати до навчальних закладів лише тих осіб, які мають стійкий інтерес до бібліотечно-інформаційної діяльності та професії бібліотекаря-бібліографа, свідомо її обирають і пов'язують з нею свої подальші плани. Тому навчальні заклади і бібліотеки мають розгорнути широку профорієнтаційну роботу із залучення молоді до освоєння бібліотечної професії.

На наш погляд, в Україні треба провести ряд досліджень, результати яких дали б можливість науково обґрунтувати оптимальну кількість публіч-

них, наукових, спеціальних бібліотек з врахуванням соціальних нормативів, потреб розвитку окремих регіонів та галузей економіки, освіти, культури та ін.; встановити номенклатуру спеціалістів, необхідних для бібліотек, враховуючи при цьому посадові обов'язки, виконання яких вимагає спеціальної бібліотечної освіти.

На цій основі варто розробити державну програму "Бібліотечні кадри", в якій визначити потреби для держави в цілому, а також окремих регіонів та відомств у кваліфікованих кадрах для публічних, наукових універсальних, спеціальних бібліотек, бібліотек для дітей та юнацтва як на даний час, так і на перспективу, скажімо до 2015–2020 років. На основі цих даних можна спланувати кількість навчальних закладів для підготовки фахівців різного рівня кваліфікації, зокрема училищ чи коледжів, інститутів чи університетів, де б відповідно готувалися у потрібній кількості молодші спеціалісти, бакалаври, спеціалісти, магістри, кандидати і доктори наук. Враховуючи специфіку України, наявність великої кількості різних бібліотек, на наш погляд, доцільно організувати підготовку кадрів за типами бібліотек з урахуванням функціональних обов'язків, а також галузей знання. Можливо, варто було б спрофілювати факультети або навіть ВНЗ, коледжі, училища культури на підготовку спеціалістів для публічних, наукових, спеціальних бібліотек, бібліотек для дітей та юнацтва, а також для інших закладів документно-інформаційної сфери.

Практика свідчить, що нині, як ніколи, необхідно розробити модель спеціальності, яка включала б не лише вимоги до професійних знань, а й до загальної культури, що досягається обізнаністю з вітчизняною й світовою історією, літературою, мистецтвом, іноземними мовами, розвитком науки, техніки, проблемами економіки. Навчати студентів потрібно на перспективу з метою використання набутих знань у майбутньому.

З проголошенням суверенітету Української держави, коли у країні було створено Вищу атестаційну комісію, робота з підготовки наукових кадрів у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, історії бібліотечної справи дещо поліпшилася, але захищається дисертацій небагато. Окрім цього результати наукових досліджень втілюються у практику повільно, тому суттєвого впливу на стан справ у бібліотечній галузі вони не мають. Крім того, тематика дисертаційних наукових робіт не завжди відповідає завданням практики і сприяє розв'язанню проблем, які стоять перед сучасними бібліотеками та іншими організаціями бібліотечно-інформаційної сфери. Зважаючи на завдання удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, доцільно внести суттєві зміни до структури навчальних закладів. Кількість навчальних закладів, що готують молод-

ших спеціалістів і бакалаврів, слід значно скоротити, залишити один на кілька областей, поліпшити їхню матеріальну базу та забезпечити кваліфікованим професорсько-викладацьким складом. Це дало б можливість готувати висококваліфікованих фахівців вказаної категорії, адже розпорошеність навчальних закладів веде до примітивізму в підготовці кадрів.

На наш погляд, давно назріла необхідність об'єднати КНУКіМ з ДАКККіМ під єдиним управлінням і одним дахом, спрямувати їхні творчі колективи на більш ефективну діяльність. Об'єднання вищевказаних структур у єдиний комплекс сприяло б не тільки поліпшенню підготовки, перепідготовки та безперервної освіти бібліотечних кадрів, а й мало б економічний ефект.

Доцільно було б створити у структурі КНУКіМ науково-дослідний консультативний центр у галузі бібліотечно-інформаційної освіти, який відповідав би за її розвиток. До функцій центру входили б розробки методологічного, філософського і теоретичного характеру в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформаційної діяльності, а також наукове обґрунтування змісту фахової освіти, її прогнозування; вивчення відповідності рівня освіти вимогам практики, потреб у спеціалістах бібліотечно-інформаційного профілю; розробка програм підготовки та перепідготовки спеціалістів; координація випуску навчальної літератури тощо. Центр також міг би надавати консультативну допомогу іншим навчальним закладам, бібліотекам, органам інформації, слугувати лабораторією передового досвіду у підготовці кадрів, їхній адаптації на виробництві, у переході до нових технологій.

При цьому центрі варто створити координаційну раду з питань науково-дослідної роботи у бібліотечно-інформаційній сфері, яка б реєструвала і затверджувала теми науково-дослідних робіт, кандидатських і докторських дисертацій, спрямовувала б їх на розв'язання актуальних наукових проблем у цій галузі.

ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД

Як відомо, якість навчання визначається, головним чином, професорсько-викладацьким складом, який є обличчям ВНЗ, наявністю в ньому провідних вчених галузі, наукових шкіл. Найсучасніші інформаційні технології не здатні замінити викладача. Без його активної участі освоїти масив освітньої програми з будь-якої спеціальності, по суті, неможливо. Кваліфікований викладацький склад – це золотий скарб ВНЗ. На його підготовку витрачається багато часу і коштів. Прикро, але вищі навчальні заклади України втратили переважну більшість досвідчених викладачів спеціальних бібліотечних дисциплін.

Підготовка викладачів повинна здійснюватися в аспірантурі та докторантурі, йти у напрямі поглиблення наукових та практичних знань, удосконалення педагогічної майстерності, оволодіння новими технологіями. Важливо забезпечити умови для

постійного підвищення кваліфікації викладачів шляхом стажування у провідних навчальних закладах, бібліотеках країни та за кордоном.

Наші викладачі через економічну скруту майже ізольовані від інформації не тільки світу, але й своєї власної країни. Ініціатива і бажання навчати студентів на рівні сучасних вимог у них великі, але матеріально-технічні можливості обмежені. Важливо створювати у навчальних закладах атмосферу здорового плюралізму, толерантності, конкуренції ідей, поглядів, теорій та методик навчання. Заробітна плата викладачів має бути диференційованою залежно від рівня професійної підготовки та якості їхньої роботи. Оплату праці професорсько-викладацького складу необхідно довести до рівня провідних зарубіжних країн, щоб забезпечити належний добробут і дати їм можливість зосередитися на навчальній та науково-дослідній роботі. Слід також удосконалити систему морального та матеріального стимулювання їхньої роботи.

БЕЗПЕРЕРВНА ОСВІТА БІБЛІОТЕЧНИХ КАДРІВ

Велике значення для поліпшення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів має безперервна освіта працівників бібліотек. За одностайною думкою спеціалістів, значна частина нинішніх бібліотекарів не підготовлена до успішної роботи в бібліотеках у період упровадження новітніх технологій, у докорінно змінених економічних, політичних і соціальних умовах. Дані дослідження "Соціальний портрет бібліотекаря" засвідчили, що "колективи в базових бібліотеках мають стабільний кадровий склад. Спеціалісти, які працюють 11-20 і понад 20 років, складають переважну більшість – 70%" [12]. Відомо також, що рівень знань випускника ВНЗ має випереджати рівень, який існує в галузі його професійної спеціалізації. Обсяг знань у будь-якій сфері подвоюється кожні 10 років, а обсяг знань спеціаліста з вищою освітою в результаті природного процесу забування скорочується кожні 10 років приблизно на 50%. Саме ця численна вікова категорія бібліотечних працівників, на наш погляд, потребує оновлення знань щодо сучасних інформаційних ресурсів, освоєння нових комп'ютерних технологій, мережі Інтернет. Постає нагальна проблема підвищення їхньої кваліфікації в загальнодержавному масштабі.

Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти при ДАКККіМ кілька років тому здійснив значну роботу з організації сучасної безперервної освіти працівників різних бібліотек та інформаційних служб [14]. Але він не може забезпечити підвищення кваліфікації необхідній кількості бібліотечних працівників України через незначні державні асигнування, а окремі гранти Посольства США в Україні, Британської Ради в Україні, Гете-Інституту в Києві справи не вирішують.

У кожній великій науковій бібліотеці, включаючи обласні, у ЦБС має бути цільова програма постійного навчання, перенавчання та підвищення

кваліфікації, поповнення професійних знань працівників з сучасних інформаційних технологій і автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, взагалі з питань забезпечення пріоритетних напрямів культурно-просвітницької та інформаційної діяльності.

Слід створити таку атмосферу, за якої бібліотечні працівники самі були б зацікавлені в систематичному поповненні власних професійних знань протягом всієї трудової діяльності. В деяких розвинутих зарубіжних країнах, якщо бібліотечний працівник протягом п'яти років суттєво не підвищив свою кваліфікацію, його зарплата зменшується. Продовження освіти повинно здійснюватися безперервно.

"Як професіоналу бібліотекареві треба усвідомлювати свою гуманістичну місію, дотримуватися норм професійної етики, підвищувати авторитет своєї професії і бібліотеки, досконали знати свою справу, берегти і розвивати благородні традиції вітчизняного бібліотекознавства, постійно самовдосконалюватися тощо", – зазначають сучасні науковці [14].

Сподіваємося, що Україна зможе підготувати таких спеціалістів, які б допомогли молодій державі увійти у світовий інформаційний простір.

Список використаної літератури

1. Самійленко Т.П. Бібліотечна професія. Історія і сучасність // Бібліотека у демократичному суспільстві. – К., 1995. – С. 67.
2. Керзум И.В. Библиотечная профессия в ФРГ // Науч. и техн. 6-ки СССР. – 1989. – № 7. – С. 38–39.
3. Бабич В. С. Еволюція бібліотечно-інформаційної освіти. – К., 1997. – С. 3.
4. Проблемы высшего образования библиотечных и информационных работников // Информатика: Экспресс-информ. – М., 1994. – № 6. – С. 2-7.
5. Костюков М.В. Москва – Штутгарт // Библиотекосведение. – 1996. – № 1. – С. 58-59.
6. Кушнарченко Н.В., Брагіна Г.М. Нова концепція вищої бібліотечно-інформаційної освіти // Бібліотека у демократичному суспільстві. – К., 1995. – С. 55.
7. Селіверстова К.Т., Бабич В.С., Пашкова В.С. Бібліотечну освіту – на рівень міжнародних стандартів і вимог вітчизняної практики // Збірник наукових праць. – К., 1995. – Вип. 3. – С. 44.
8. Бабич В.С., Пашкова В.С. Шляхи удосконалення підготовки фахівців для документально-інформаційної сфери: Матеріали до концепції розвитку ф-ту бібл.-інформ. систем Київ. держ. ін-ту культури. – К., 1994. – С. 8.
9. Шейко В., Кушнарченко Н. Харківська вища школа бібліотечно-інформаційної та книгознавчої освіти в контексті історії та сьогодення // Вісн. Книжк. палати. – 2004. – № 7. – С. 32.
10. Бібліотечна Україна в цифрах. – К., 2004. – С. 3-4.
11. Онищенко О.С. Яка бібліотека нам потрібна // Україна. Наука і культура. – К., 2004. – Вип. 32. – С. 60.
12. Савіна З.І. Соціальний образ українського бібліотекаря 90-х років // Український бібліотекар: минуле, сучасне, майбутнє. – К., 2000. – С. 5.
13. Слободяник М.С. Інформаційне забезпечення процесу реформування вищої освіти України // Бібліотекосназдо. Документосназдо. Інформологія. – 2004. – № 2. – С. 4-7.
14. Скарн В., Хіміч Я., Шевченко І. Напрями діяльності Центру безперервної інформаційно-бібліотечної освіти // Бібл. планета. – 2003. – № 3. – С. 30–31.
15. Каліберда Л.П. Етичні основи бібліотечної професії // Публічні бібліотеки: сучасність і майбутнє. – К., 1998. – С. 58.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА: ІСТОРІЯ, ТРАДИЦІЇ, ДИНАМІКА ЗМІН ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ

ПУБЛІЧНІ
БІБЛІОТЕКИ:
АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

ГЛОВНИЙ бібліотеці дніпропетровського регіону – Обласній універсальній науковій бібліотеці у травні 2004 року виповнилося 170 років. "Научка", як звично називають її дніпропетровці, – одна з найстаріших бібліотек не тільки в області, а й в Україні. Весь цей час вона залишається найбільш відвідуваною бібліотекою у краї: в середньому 220 тис. відвідувань на рік, книговидача складає понад 1,5 млн. документів.

У чому ж причина високого авторитету бібліотеки серед жителів?

Звичайно, в першу чергу, – це її численні і різноманітні інформаційні ресурси. Фонд бібліотеки сьогодні становить близько 3 млн. одиниць зберігання на різних носіях інформації. Традиційний довідково-пошуковий апарат до фонду, електронний каталог книг та матеріалів періодичних видань, власні та придбані бази даних, вихід в Інтернет і наявність веб-сайту, – все це розширює для користувачів можливість пошуку та доступу до інформації.

А починалося все з відкриття у травні 1834 року в будинку Дворянських зборів тодішнього м. Катеринослава публічної бібліотеки, що стала першою установою культури краю, одним із перших культурних надбань міста, яке на той час не мало ще ні своєї газети, ні книжкового магазину, не кажучи вже про постійний театр чи наукове товариство.

З відкриттям бібліотеки найбільш прогресивні діячі краю поклали свої надії на те, що в м. Катеринославі, де освічених людей було менше третини населення, з часом з'явиться, як зазначив один із перших бібліотекарів Герценвіц, "сословие ученых, авторы, знаменитые славою, собственные превосходные сочинения, публичные великолепные здания, в коих будет процветать просвещение".

На день відкриття у фонд бібліотеки налічувалося близько 200 книг і газет. Існувала вона на кошти читачів, які платили за всі види бібліотечних послуг: користування читальним залом, видачу книг додому тощо.

1839 рік приніс тяжкі втрати: в будинку Дворянських зборів сталася пожежа, фонд бібліотеки згорів, і лише 8 травня 1843 року вона відновила свою роботу (Екатеринослав. губерн. ведомости. – 1843. – № 19).

Наляканий буржуазними революціями 1848 року в Західній Європі, уряд посилив утиски друку, науки і культури. Жертвою жандармських пересторог стала і Катеринославська губернська публічна бібліотека. У 1851 році за розпорядженням губернатора її було закрито.

Але згодом прогресивні представники місцевої інтелігенції, члени "товариства самовдосконалення" М. Баллін, В. Єлагін, М. Степановський та ін. підняли питання про необхідність відновлення бібліотеки і навіть зібрали кошти. Проте подальші спроби місцевої інтелігенції відродити бібліотеку не мали успіху. Протягом майже 20 років вона існувала при книжковому ма-

газині В. Ульмана, який був її єдиним бібліотекарем. Книги він видавав за плату і під заставу, аби вони не лежали мертвим вантажем у підвалі, а потрапляли до читачів.

У дні підготовки до 100-річного ювілею Катеринослава питання про колекцію книг губернської бібліотеки знову привернуло увагу громадськості. В. Ульман через секретаря М. Володимирова передав книжкову колекцію міській Думі. Тепер вже вся катеринославська громадськість усвідомила необхідність функціонування публічної бібліотеки. На її користь було зібрано значні пожертвування грішми і книгами. М. Баллін поділився своїми спогадами про бібліотеку, подарував їй книги. Донька В. Єлагіна, пам'ятаючи про участь батька в долі Катеринославської публічної бібліотеки, звернулася до міської управи з побажанням, щоб кошти від видання його творів "надійшли на користь міській публічній бібліотеці".

Інтелігенція міста в ці передсвяткові місяці започаткувала періодичне видання "Екатеринославський юбилейный листок", кошти від якого також було передано бібліотеці.

Відкриття відродженої книгозбірні у приміщенні на вул. Московській, 3 відбулося в листопаді 1889 року: вона одержала офіційний статус міської громадської бібліотеки. Статут закладу утвердив його роль і призначення як головного книгосховища літератури про край, відновив колегіальність управління закладом, визначив права і обов'язки бібліотекарів як службовців державної установи.

За статутом справами бібліотеки керувала Рада, склад якої затверджувався міською Думою. Першим головою Ради був Г. Залюбовський. Користування книгозбірнею було в основному платним: перегляд літератури в читальному залі – безкоштовним, видача літератури додому – за платним абонементом. Причому, плата за абонемент для різних верств населення була диференційованою.

Серед важливих документів, в яких ми знаходимо згадування про діяльність бібліотеки, – щорічні звіти губернатора міністрові внутрішніх справ. Завдяки ним, зокрема, збереглися імена бібліотекарів тих років. Так, у 1901–1908 рр. завідувала бібліотекою С. Єгорова, талановитий педагог і просвітильник, її помічниками були Є. Пчолкіна, У. Дикарева (в 1908 році стала зав. бібліотекою), А. Мордовська, М. Рубаниста, К. Голубовська.

Напередодні жовтневих подій 1917 року Катеринославська публічна бібліотека входила до числа найбільших книгозбірень Росії. Вона була восьмою за чисельністю фонду, третьою – за кількістю відвідувань і четвертою – за показником книговидачі.

Н. Тімова

У перші роки після встановлення радянської влади фонд бібліотеки швидко зростає, в основному за рахунок націоналізованих книжкових зібрань. Тому постала проблема розширення площ. І в 1926 році бібліотека одержала нове велике приміщення у центрі міста, на розі вул. Дзержинського і пров. К. Маркса.

Значну роль у становленні бібліотеки як культурно-просвітницької установи відіграли її директор В. Дикарев та його заступники Стебельський і Прокоф'єва. В 30-ті роки тут працювали Л. Туманова, Панькова, Старішко, які назавжди пов'язали свою долю з бібліотекою.

У 1934 році Дніпропетровська центральна міська бібліотека набуває статусу обласної, що значно збільшило обсяг організаційно-методичної роботи. В підпорядкуванні бібліотеки опинилася мережа книгозбірень 60-ти районів області.

Подальший розвиток бібліотеки перервала війна. Приміщення було зруйновано в результаті пожежі, загинуло понад 650 тисяч книг і близько 300 підшивок періодичних видань. Таким чином, весь фонд обласної бібліотеки було втрачено.

Одразу після визволення Дніпропетровська бібліотечні працівники провели величезну роботу з відновлення фонду. За короткий строк було зібрано близько 10 тис. книг, газет та журналів і впорядковано виділене приміщення на вул. Ворошилова, 9. 7 листопада 1943 року бібліотека відкрила свої двері для читачів. Значна кількість літератури надійшла із Держфонду СРСР та його філії в Іркутську. Вже на 1 січня 1945 року фонд бібліотеки становив 30 895 примірників документів.

Бібліотека відроджувалась. Однак багато чого з її книжкових багатств було втрачено назавжди. Не повернулися в рідну установу її співробітники, які загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни – Матух, Хуторний, Магидін.

Наприкінці 50-х років ХХ століття фонд книгозбірні складає близько 400 тис. примірників документів, що вимагало додаткових площ. У 1958 році бібліотека переїжджає в нове приміщення на вул. Савченка, 10. Приблизно в цей час сюди приходять нове покоління бібліотекарів – О. Резіна, О. Рибіна, Г. Олешковська, трохи пізніше – Л. Гурай, Л. Горпиняк, які працюють у бібліотеці й зараз.

Протягом 1959–1974 рр. повністю завершується формування структури обласної бібліотеки, затверджується новий статут. Відкриваються спеціалізовані відділи: обслуговування спеціалістів сільського господарства, літератури з питань мистецтва, сектор краєзнавчої бібліографії. Розробляються наукові принципи комплектування фондів, розширюється репертуар книжкових і періодичних видань, сформовано єдиний довідково-бібліографічний апарат бібліотеки.

В 70-х роках за зразкову роботу з обслуговування читачів досвід бібліотеки неодноразово представлявся на Виставках досягнень народного господарства у Москві та Києві.

У 1984 році за багаторічну плідну роботу і у зв'язку із 150-річчям від дня заснування Дніпропетровську ОУНБ було нагороджено Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, кращі бібліотекарі отримали грамоти і подяки міністерств культури СРСР і УРСР, директору книгозбірні З. Рижковій було присвоєно звання заслуженого працівника культури УРСР.

У 90-ті роки позиції обласної універсальної науко-

вої бібліотеки як провідного просвітницького, інформаційного та науково-культурного центру, найбільшого державного сховища творів друку східної частини України значно зміцнилися. Сприяли цьому такі фактори, як демократизація бібліотечної справи та створення системи законодавчих актів з її державного врегулювання; широке запровадження комп'ютерних технологій; фінансова підтримка органів місцевої влади у справі формування головного інформаційного ресурсу, зосередженого в ОУНБ; активне залучення позабюджетних джерел фінансування, спрямованих на розбудову бібліотеки (гранти міжнародних фондів, спонсорські внески і благодійні дари).

1993 рік можна вважати початком наступного періоду розвитку бібліотеки – поступового перетворення її в установу культури нового типу, що поєднує в собі традиційні і комп'ютеризовані форми бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Бібліотека оснащується новою технікою і обладнанням; розширюється та ремонтуються її приміщення; змінюються форми управління й структура бібліотеки; модернізуються технології обслуговування користувачів. З цього ж року розпочалося запровадження комп'ютерних технологій, що стало пріоритетним напрямом діяльності бібліотеки.

Більш ніж 10-річний період комп'ютеризації бібліотеки можна умовно поділити на декілька етапів: I етап (1993–1995) – перші кроки комп'ютеризації, початок створення електронного каталогу; II етап (1996–1998) – автоматизація внутрішніх бібліотечних процесів та перехід до мережових технологій; III етап (1999–2000) – підключення до Інтернету, запровадження Інтернет-технологій та перехід від програмного забезпечення MARC до програмного забезпечення ІРБІС; IV етап (2001–2004) – вихід бібліотеки у світовий інформаційний простір, створення власного веб-сайту та регіонального інформаційного порталу.

I етап комп'ютеризації бібліотеки був надзвичайно складним. Повна відсутність бюджетних асигнувань спонукала розпочати пошуки позабюджетних джерел фінансування. Ними стали гранти Міжнародного фонду "Відродження", бюро міжнародних обмінів "IREX", відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні. Загалом таким чином бібліотека отримала близько 100 тис. доларів США. З 2000 року розпочалося поступове фінансування цієї діяльності з обласного бюджету. За останні чотири роки на розвиток нових інформаційних технологій бібліотеці було виділено 456 тис. грн. бюджетних коштів і майже таку ж суму отримано з міжнародних фондів завдяки високому інтелектуальному рівню підготовлених конкурсних проєктів.

Якщо на першому етапі бібліотека мала 4 комп'ютери, то сьогодні у комп'ютерному парку їх 114, а також 28 принтерів і 9 сканерів. Корпоративна мережа ОУНБ складається із трьох сегментів: локальні мережі у віддалених одне від одного приміщеннях – на вулицях Савченка, 10; К. Маркса, 18; К. Лібкнехта, 89. Функціонують також три Інтернет-канали зі швидкістю 128 та 256 к/біт/сек.

Роботу з автоматизації бібліотечних процесів здійснює відділ комп'ютерних технологій, створений у 1999 році на базі сектору комп'ютеризації. До основних функцій відділу відносяться: встановлення та обслуговування комп'ютерної техніки у структурних підрозділах бібліотеки; розвиток і підтримка функціонування

корпоративної мережі; створення і супроводження програм автоматизації бібліотечних процесів; підтримка цілісності, доступності, резервного копіювання електронних БД бібліотеки; технічне обслуговування Інтернет-центру, контроль за каналами зв'язку, що використовуються, та за ресурсами мережі; створення і адміністрування сайту ОУНБ, його дизайн; ведення "Школи комп'ютерних технологій" тощо.

Узгодження діяльності всіх структурних підрозділів бібліотеки на тому чи іншому етапі комп'ютеризації здійснюється відповідно до завдань "Програми інформатизації ДООУНБ на 2001–2006 рр.", яка є продовженням однойменної Програми на 1995–2000 рр.

На сьогоднішній день можна констатувати той факт, що бібліотека перейшла від розв'язання відносно локальних завдань на наступний, вищий рівень, – забезпечення корпоративності бібліотечних технологій. Це організація обміну документами або даними про них між різними бібліотеками регіону та України в цілому за взаємоузгодженими технологіями, умовами, правилами, програмно-лінгвістичним та технічним забезпеченням.

Першим кроком у цьому напрямі є "Комплексна програма створення автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи Дніпропетровської області на 2005–2010 рр.", подана бібліотекою на розгляд і затвердження облдержадміністрації.

Одним із найважливіших завдань цієї Програми повинна стати корпоративна каталогізація провідних бібліотек міста. Користь від спільної роботи буде безперечною, оскільки з'явиться можливість забезпечити оперативність доведення інформації до споживача, повноту і точність розписування періодичних видань, єдину форму опрацювання і ведення інформації ЕК. Значно розшириться коло джерел, до яких отримають доступ користувачі, тому що далеко не кожна бібліотека має можливість придбати велику кількість назв періодики. І нарешті, з економічної точки зору корпоративність суттєво знизить трудовитрати на підготовку бібліографічного запису.

В різні періоди свого розвитку Дніпропетровська ОУНБ завжди вбачала своє основне завдання у формуванні, збереженні та ефективному використанні фондів, які сприяли б розвитку економіки, науки, культури краю, інтелектуальному і моральному збагаченню, духовному зростанню кожного жителя регіону.

Головний інформаційний ресурс (який, відповідно до статуту, формується в ОУНБ) останнім часом знаходиться під постійним патронатом і опікою обласних держадміністрації та Ради. Так, у "Регіональній програмі розвитку культури Дніпропетровської області на період до 2005 р." фінансування комплектування фонду ОУНБ виділено окремим рядком, щорічно з обласного бюджету асигнуються значні суми на придбання книг та передплату періодичних видань. Це засвідчує усвідомлення владними органами того, що інформація є стратегічним ресурсом, оскільки від рівня інформатизації населення напряму залежать позитивні зрушення в усіх сферах життєдіяльності краю.

Довідково-бібліографічне обслуговування є традиційно важливою й, разом з тим, найскладнішою та найперспективнішою сферою бібліотечно-інформаційної діяльності. Без належної його організації неможливе повне і всебічне використання бібліотечних фон-

дів. Важливим складником, що визначає рівень ДБО, є стан довідково-бібліографічного апарату, кваліфікація персоналу, інноваційні організаційні методи і форми управління. Ефективність його забезпечують відділи наукової інформації та бібліографії, періодики, наукового опрацювання документів та організації каталогів, а також ДБА галузевих структурних підрозділів.

Суттєвим чинником модернізації обслуговування стало активне використання електронних інформаційних ресурсів: різноманітних баз даних (як придбаних, так і власних), Інтернет-ресурсів, доступу on-line до світових повнотекстових документів.

Спільними зусиллями структурних підрозділів бібліотеки створено 15 БД, загальна кількість записів в яких на сьогодні складає півмільйона, це, зокрема, електронний каталог книг (нові надходження) – 53 тис. записів та електронна картотека статей з періодичних видань – близько 100 тис. записів.

До бібліотеки сьогодні прийшло нове покоління користувачів, комп'ютерно грамотних та обізнаних з Інтернетом. Тому роль бібліотекаря як консультанта, інформаційного посередника між користувачем і різноманітними БД набула пріоритетного значення. Водночас ОУНБ забезпечує свободу пошуку інформації і відкритий доступ до неї. Інформаційна функція бібліотеки зростає, розширилася, набула ресурсно-орієнтованого та ресурсно-оцінювального характеру.

Однією з найважливіших проблем є створення електронного каталогу на весь сукупний ретроспективний фонд ОУНБ, ретроконверсія каталогів і картотек в електронну форму. Інтеграція електронних ресурсів стане одним із основних чинників підвищення повноти й оперативності задоволення зростаючих інформаційних потреб користувачів.

Важливим аспектом інформаційної діяльності бібліотеки є робота з органами державної влади та місцевого самоврядування. Щотижня на адресу управлїн облдержадміністрації та обласної Ради надсилаються дайджести преси та Інтернет-видань "Медіа Простір", в яких збираються найактуальніші статті тижня з питань економіки, політики, освіти, науки і культури. Для представників владних структур області щорічно готуються понад 100 тематичних добірок та інформаційних повідомлень.

Обласна бібліотека є постійним інформаційним партнером владних органів при проведенні заходів обласного масштабу (семінарів, практикумів, конференцій).

З метою забезпечення прозорості діяльності місцевої влади та відповідно до розпорядження голови облдержадміністрації № 436-р від 9 грудня 2002 р. бібліотека отримує всі документи владних структур і зосереджує їх у Регіональному інформаційному центрі (при відділі наукової інформації та бібліографії). Слід зазначити, що досвід бібліотеки з інформаційного забезпечення органів влади розглядався на колегії Міністерства культури і мистецтв України (в березні 2002 р.) і був визнаний одним із кращих в Україні та рекомендований для поширення серед бібліотек держави.

Дніпропетровська ОУНБ відома в області як місце постійних зустрічей, презентацій, конференцій, фольклорно-етнографічних свят. Щомісяця тут відбуваються засідання клубів і об'єднань, літературно-музичні вечо-

ри та зустрічі з цікавими людьми, демонструються книжково-ілюстративні виставки, експозиції робіт художників і майстрів народної творчості. Навіть перелічити всі ці заходи неможливо, оскільки кожний з них заслуговує на особливу увагу, адже їх готують справжні професіонали.

В останнє десятиріччя, коли виникло нове розуміння бібліотеки як суб'єкта інформаційних процесів і суспільство почало усвідомлювати необхідність інтеграції знань, у структурі ОУНБ з'явилися центри, де читачам пропонуються нові види інформування та нова література. З 1999 року діє Інтернет-центр, створений за сприяння Міжнародного фонду "Відродження" та в 2000 р. фінансово підтриманий Посольством США в Україні.

При краєзнавчому відділі відкрито Канадсько-український бібліотечний центр, літературу для якого подарувало Товариство приятелів України.

2004 рік став роком відкриття Інформаційного центру "Вікно в Америку", який обладнано найсучаснішою комп'ютерною технікою, меблями та укомплектовано літературою, електронними документами та відеоматеріалами за рахунок відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

Маючи статус наукової, бібліотека проводить велику роботу, спрямовану на допомогу науковцям в ознайомленні з новітніми науково-технічними досягненнями. Однак високим вимогам конкурентоспроможності на інформаційному ринку можна відповідати лише за наявності та при обов'язковому використанні повної, оперативної та достовірної інформації про світовий рівень розвитку різних галузей науки і техніки.

Значну допомогу у цьому надає патентна та нормативно-технічна документація, що в найбільш повному обсязі зосереджена в патентно-технічному відділі. Це документи за останні 80 років: з 1924 р. – на мікроплівці, а з 1998 р. – на CD-ROM. Особливе значення має той факт, що ось уже 33 роки (з 1972 р.) у бібліотеці є абсолютно унікальний реферативний збірник перекладених патентних бюлетенів більш, ніж 30 країн світу "Изобретения стран мира", що не має аналогів за географічним охопленням та тематичною диференціацією.

Забезпечення спеціалістів області літературою з питань стандартизації, уніфікації, сертифікації продукції відбувається завдяки накопиченому бібліотекою фонду нормативно-технічних документів, що складається з 35 тис. стандартів України, Росії, міжнародних стандартів, повного універсального фонду держстандартів колишнього СРСР.

Кожен користувач може проконсультуватися з правових питань винахідницької і патентної діяльності у консультарії, що працює при патентно-технічному відділі і в якому чергують відомі патентні повірені та висококваліфіковані спеціалісти. Так, тільки за останні 3 роки тут отримали консультації близько 600 відвідувачів бібліотеки (з питань патентно-ліцензійних послуг, реєстрації підприємств, складання бізнес-планів, заявок на винахід та ін.).

У 2000 році відновила свою роботу на базі патентно-технічного відділу Дніпропетровська школа ТВВЗ

(теорія вирішення винахідницьких завдань).

Результатом тісної співпраці ОУНБ з Товариством інтелектуальної власності стала серія обласних семінарів, проведених спільно з облдержадміністрацією, міською Радою, Державним департаментом інтелектуальної власності, Міністерством освіти і науки України. Важливим здобутком у розвитку інноваційної діяльності, об'єднанні відомих винахідників регіону стало створення в 2000 році на теренах бібліотеки "Академії винахідництва".

Предметом нашої особливої гордості є Редакційно-видавничий центр, технічне оснащення якого складається з цифрового копіювального апарата, що виконує якісне друкування, тиражування, підбирання аркушів, форматування, а також різнографа, комп'ютерів, кольорового та чорно-білого принтерів. Всі видання, що готуються спеціалістами структурних підрозділів (щорічно 30-40 назв), друкуються у цьому центрі.

ОУНБ залишається провідним організатором бібліотечного середовища регіону. 2004 рік був двічі ювілейним для неї: 70 років тому, в 1934 році, на бібліотеку було покладено почесну і відповідальну місію головного методичного центру для всіх книгозбірень краю.

Демократичні зміни в суспільстві внесли корективи в характер методичної діяльності, яка зараз ведеться на засадах рекомендаційної та консультативної допомоги. Такий підхід дозволяє надати бібліотекам можливість творчої ініціативи, самостійності у прийнятті рішень, звільняє від диктату керівництва. З метою подальшого вдосконалення та активізації методичної, аналітичної діяльності ОУНБ останні роки працює за новими, власними розробками, моделями форм і методів підвищення професійної компетентності кадрів.

Історію та розвиток кожної установи, організації варто розглядати крізь призму людського фактора, адже саме люди докладають свої вміння, інтелект, творчі здібності у справу, яка дозволяє їм реалізувати себе як особистість.

Дніпропетровська ОУНБ має складну і своєрідну структуру: 15 відділів і 4 сектори в шести приміщеннях у різних кінцях міста. Тут працюють 104 бібліотечні працівники, 85% з яких мають вищу бібліотечну освіту. Щоб орієнтуватись у величезному потоці інформації, бути грамотним посередником між нею і користувачем, бібліотекар повинен володіти енциклопедичними знаннями й постійно оновлювати їх, бути інформаційним менеджером, бібліографом, документознавцем, мати навички роботи на персональному комп'ютері, одним словом, – бути спеціалістом високої кваліфікації. Колектив нашої бібліотеки складається саме з таких людей.

Старійшинами бібліотечної справи є наші шановні колеги-ветерани – Л. Горпиняк, яка тривалий час була заступником директора, Л. Гурай, зав. відділом рідкісної книги, Н. Рубан, В. Шкідіна, В. Романець, В. Филіппович, Л. Шевченко, які працюють в бібліотеці більше 40 років і присвятили їй все своє життя.

Безцінний внесок у розвиток бібліотеки зробили трохи молодші, але теж ветерани бібліотеки (близько

30 років трудового стажу): Т. Абраїмова, заст. директора бібліотеки, І. Браславська, зав. відділом періодики, Г. Коротоножкіна, гол. бібліотекар відділу періодики, Н. Литвиненко, Т. Козак, Н. Бірюк, Т. Неділько, О. Гайдук, І. Голуб, Н. Таряник.

Флагманів бібліотечної справи можна називати і називати, тому що майже кожен працівник бібліотеки – це людина, закохана у свою справу і безмежно їй віддана. Тож, коли мені говорять, що Дніпропетровська ОУНБ – багата бібліотека, я відповідаю: "Так, багата, і в першу чергу людьми, які в ній працюють".

Для обласної універсальної наукової бібліотеки, як і для переважної більшості книгозбірень, дуже важливо бачити перспективу своєї справи. Це додає моральних сил, розкриває сенс творчої і повсякденної ру-

тинної праці, допомагає зрозуміти суспільну вагу власної діяльності. Ми розуміємо, що немає дрібниць ні в тому, як виглядає бібліотека, ні в тому, як виглядає бібліотекар. Ми освоюємо бібліотечний простір і мріємо бачити у своїй бібліотеці найсучаснішу техніку, відеомонітори, мати автовідповідач, сучасні виставкові вітрини.

Ми хочемо, щоб бібліотека була доступною, комфортною і демократичною. І тому своїм першочерговим завданням сьогодні вважаємо створення концепції бібліотеки нового типу.

ПЕРШИЙ ВСЕРОСІЙСЬКИЙ БІБЛІОТЕЧНИЙ З'ЇЗД: ДО ІСТОРІЇ ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

ІСТОРІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Перший з'їзд бібліотекарів на території Російської імперії став значною віхою у консолідації бібліотекарів, намітив шляхи розвитку бібліотек різних типів – від наукових до приватних. Багато уваги було приділено бібліографії як необхідному чиннику функціонування бібліотек та якісного обслуговування читачів. Хоча рекомендації з'їзду не були цілком реалізовані через соціальні бурі, що невдовзі грянули, матеріали з'їзду зберігають суттєву історичну цінність

ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНЕ обслуговування (ДБО) населення – невід'ємна складова сучасної системи інформаційного сервісу бібліотеки. Воно належить до її обов'язкових функцій, є засобом забезпечення права користувачів на отримання інформації про склад бібліотечних фондів, наявність у них конкретних документів, на консультаційну допомогу у пошуку та відборі джерел інформації.

Питання історії довідково-бібліографічного обслуговування населення висвітлено у працях відомих сучасних вчених-бібліотекознавців Т. Васильєвої [2; 3], І. Моргенштерна [6; 7], П. Беркова [1], М. Садової [8], Р. Іваношиної [4]. Воно є традиційним видом інформаційної діяльності. Виникнення ДБО у бібліотеках Російської імперії, у складі котрої знаходилась Україна, фахівці відносять до XVIII сторіччя, коли з'явилося бібліотечне обслуговування у сучасному розумінні. Це підтверджують статутні документи бібліотек, де зазначалося, що обов'язком бібліотекаря є не лише видача замовлених книг, а й надання допомоги читачам у пошуку необхідних джерел інформації [5, 29]. Обсяги довідково-бібліографічної роботи у бібліотеках були на той час невеликими, обслуговування здійснювалося на базі книжкових фондів та каталогів. Бібліотекарі уточнювали бібліографічні відомості, підбирали літературу за окремими темами, розшукували необхідну фактографічну інформацію. Довідки читачам надавалися переважно в усній формі. Якщо до бібліотеки надходили письмові запити, то йшлося не про укладання бібліографічного списку, а про підбір літератури за певною тематикою. Списки книг лишались у бібліотеці як документи службового обліку.

Протягом

В. Зотова

XIX сторіччя методика виконання письмових запитів удосконалювалась. Списки літератури на замовлення читачів доповнювалися відомостями про статті та короткими анотаціями щодо змісту видань.

У другій половині XIX сторіччя у бібліотеках почали створюватися т. зв. "довідкові столи", де збиралися різноманітні словники, бібліографічні покажчики, календарі та інші видання довідкового характеру. Довідкові столи були призначені для вільного користування читачів і стали прототипами майбутніх довідкових відділів [5, 70].

Впродовж тривалого часу довідково-бібліографічне обслуговування користувачів не розглядалося бібліотекарями як окремий різновид бібліотечної роботи, і лише на початку XX століття воно привертає увагу бібліотечних працівників та стає предметом дослідження.

Вперше в Росії питання щодо необхідності виокремлення довідкового обслуговування користувачів і створення спеціальних довідкових відділів у структурі бібліотеки розглядалося на Першому всеросійському з'їзді з бібліотечної справи, який відбувся у червні 1911 року в Санкт-Петербурзі. У роботі з'їзду взяли участь 546 бібліотекарів, бібліографів, книговидавців, діячів народної освіти – представників різних регіонів Російської імперії. Серед учасників з'їзду були відомі бібліотекарі країни В. Банк, О. Браудо, П. Богданов, Б. Боднарський, К. Дерунов, С. Масловський, О. Торпов, А. Калишевський та ін. Україну на з'їзді представляли 29 делегатів серед яких: К. Рубинський, бібліотекар

Харківського імператорського університету, М. Сафронеев, бібліотекар Київського політехнічного інституту, К. Щебров, помічник бібліотекаря Київського імператорського університету Св. Володимира, А. Криловський, бібліотекар Київської духовної академії, Д. Добра, завідувачка Київської "Дитячої бібліотеки" та ін. [9, ч.1, 24].

Ідея скликання всеросійського бібліотечного з'їзду належала Товариству бібліотекознавства (діяло з 1908 р.), яке спільно з Російським бібліографічним товариством здійснило всі організаційні заходи щодо його проведення. Адже на той час стало зрозумілим, що лише об'єднані зусилля бібліотечних діячів можуть сприяти вирішенню низки нагальних проблем, від розв'язання яких залежала подальша доля бібліотечної справи у країні.

Після отримання дозволу Міністерства внутрішніх справ на проведення заходу (жовтень 1910 р.) розпочалася інтенсивна підготовка до з'їзду, у процесі якої були утворені спеціальні комісії від академічних, публічних і народних бібліотек з метою вивчення стану цих закладів. Було підготовлено і розповсюджено серед них опитувальні листи з переліком питань, які передбачалося обговорити на з'їзді. На підставі аналізу отриманих відповідей комісії розробили програму з'їзду, до якої включили такі питання: стан і потреби бібліотечної справи у Росії взагалі, і зокрема у бібліотеках різних типів – академічних, публічних, народних і комерційних; шляхи розвитку та упорядкування бібліотечної діяльності; внутрішнє управління книгозбірнями різних типів; комплектування та зберігання бібліотечних фондів; правила користування бібліотеками; технологія бібліотечної роботи; кадрове забезпечення бібліотек; організація бібліографічної роботи; культурно-просвітницька діяльність.

Бібліотечний з'їзд працював протягом 1–7 червня 1911 р. у приміщенні Технологічного інституту у складі трьох секцій: державних, академічних і спеціальних бібліотек; публічних і народних бібліотек; приватних, комерційних. У контексті програми питання щодо організації роботи довідкових відділів було внесено до переліку обов'язкових [9, ч. 1, 12-13].

Привертає увагу доповідь бібліотекаря Імператорського Московського університету А. Калишевського з проблем створення довідкових відділів в академічних бібліотеках. Зокрема, йшлося про тісний взаємозв'язок між бібліографією і бібліотечним обслуговуванням і підкреслено, що бібліографія є необхідним інструментом бібліотечної роботи, оскільки обов'язком бібліотекаря є "постоянное содействие посетителям в их поисках за литературой того или другого предмета" [9, 112]. А. Калишевським було запропоновано виокремлювати у структурі бібліотек спеціальні довідкові відділи, де б збиралися не тільки бібліографічні покажчики, а й різноманітні довідкові видання, енциклопедії, біографічні словники тощо. На думку доповідача, розташовувати такий відділ доцільно поряд із каталожною кімнатою, що сприяло б не тільки пошуковій роботі, а й каталогізаційній, яка також потребувала бібліографічних довідок. Кількість довідково-

бібліографічних видань відділу залежатиме від типу бібліотеки й "особистої точки зору" її завідувача, але з огляду на досвід університетських бібліотек Відня, Геттінгена та бібліотеки Рум'янцевського музею, їхня кількість має бути максимальною. Також А. Калишевський висловив думку, що на фонд довідкового відділу необхідно скласти каталог, а краще два – алфавітний і предметний, які для повноти відображення інформації доповнювати відомостями з інших видань та періодики. Водночас доповідач висловився за створення при читальні локального довідково-інформаційного фонду з дублетних бібліографічних посібників. Йшлося і про друкований каталог довідково-бібліографічного відділу. Саме така структура бібліографічного апарату бібліотеки мала сприяти оперативному задоволенню читацьких запитів.

Таким чином, аналіз положень доповіді свідчить, що довідково-бібліографічне обслуговування розглядалося в ній як окремих напрям роботи бібліотечного закладу.

Підтвердженням актуальності розглянутої А. Калишевським проблеми стала доповідь Є. Добржинського про роботу бібліотеки Санкт-Петербурзького політехнічного інституту Імператора Петра Великого. Зокрема, йшлося про те, що при бібліотеці існує добре упорядкований довідковий відділ, який має не тільки довідкові та бібліографічні видання, а й навчальну літературу. Відділ функціонує у складі читальні та працює щоденно протягом 12 годин, забезпечуючи потреби професорсько-педагогічного складу і студентів інституту [9, Ч. 2, 58].

Позицію А. Калишевського підтримав також К. Рубинський, констатувавши, що "во многих академических библиотеках Справочные отделы в весьма жалком состоянии", і бібліотекарі через обмежену кількість бібліографічних покажчиків не знають, з чого розпочати створення довідкового відділу. Він зазначив, що з'їзду "необходимо указать кратчайший путь к этому" і вніс пропозицію щодо створення загального зведеного каталогу академічних бібліотек та зведеного каталогу бібліографічних покажчиків як основи для довідкової роботи бібліотек. Доцільність цього він обґрунтував, спираючись на досвід довідково-бібліографічної роботи бібліотек Німеччини [9, ч.1, 97].

У резолюції з'їзду по секції державних, академічних і спеціальних бібліотек було визнано за необхідне організувати довідкові бібліографічні відділи у бібліотеках зазначеного типу і рекомендовано започаткувати роботу щодо укладання зведеного каталогу російських бібліографічних покажчиків [9, ч.1, 197].

Проблеми довідкового обслуговування обговорювалися й на засіданнях секції публічних і народних бібліотек у контексті питань каталогізації та обслуговування читачів. Завідувачка Московської безплатної читальні А. Покровська, характеризуючи у своїй доповіді роботу публічних бібліотек Москви – читальні ім. І. С. Тургенева та ім. О. М. Островського, зазначала, що при комплектуванні їхніх фондів особлива увага приділялася довідковим виданням, книгам з прикладних наук, а також періодиці офіційного та ділового ха-

рактеру. Наявність добре укомплектованих фондів, у першу чергу науковою та навчальною літературою, пристосованість приміщень для роботи читачів та добре організовані довідкові відділи – все це сприяє залученню до читальні широкого кола інтелігенції, учнівської молоді, робітників та прислуги [9, ч. 2, 238-239]. У резолюціях з'їзду зазначалося, що довідкові відділи бажано створювати при всіх публічних та народних бібліотеках.

Питання організації довідкових відділів розглядалося також і на засіданні підсекції бібліотек для дітей. Її секретар О. Корольков повідомив, що при Будинку вчителя у Москві створюються педагогічний музей, довідково-педагогічне бюро, педагогічна бібліотека, а також заплановано організувати бібліотеку-читальню для дітей і улаштувати при ній довідковий відділ з питань дитячої літератури та методики дитячого читання [9, ч. 2, 369].

Визнаючи роль та значення бібліотеки у вихованні підростаючого покоління, а читання – важливим засобом формування розумових, моральних та естетичних якостей дитини, у резолюціях підсекції зазначалося про необхідність створення при бібліотеках для дітей довідкових відділів, які мали б комплектуватися бібліографічними покажчиками і рекомендаційними каталогами дитячої літератури, а також виданнями, що стосуються психології дитячого читання та методики його вивчення [9, ч. 1, 216].

Аналіз матеріалів з'їзду свідчить, що проблема довідково-бібліографічного обслуговування тією чи іншою мірою розглядалася представниками бібліотек всіх типів. Необхідність створення у структурі книгозбірень спеціальних довідкових відділів була підтверджена практичною роботою.

Довідково-бібліографічне обслуговування було визнано окремим різновидом обслуговування читачів, важливим для всіх типів бібліотек – від академічних до дитячих. Зазначалося, що від його подальшого роз-

витку залежить якість бібліотечного обслуговування в цілому. У цьому неабияке значення Першого всеросійського з'їзду з бібліотечної справи.

Однак рішення з'їзду щодо організації у бібліотеках довідкових відділів практично не були запроваджені у практику. Відсутність підтримки з боку держави і наступні історичні події стали тими об'єктивними чинниками, що загальмували на певний час розвиток довідково-бібліографічного обслуговування.

Список використаної літератури

1. Берков П. И. Библиографическая эвристика. – М., 1960. – 248 с.
2. Васильева Т.А. Развитие теории и практики справочно-библиографического обслуживания в универсальных научных библиотеках: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 05.25.03. – М., 1987. – 17 с.
3. Васильева Т.А. Состояние и тенденции развития общей ретроспективной библиографии и библиографического обслуживания специалистов в университетских научных библиотеках. – М., 1983. – С. 115-132.
4. Иваношина Р.И. Из истории справочно-библиографической работы двух крупнейших библиотек СССР // Библиотеки СССР: опыт работы. – М., 1959. – Вып. 2. – С. 76-95.
5. История Государственной ордена Трудового Красного Знамени Публичной библиотеки им. М.Е. Салтыкова-Щедрина. – Л.: Лениздат, 1963. – 453 с.
6. Моргенштерн И.Г. Изучение советским библиографоведением проблем справочно-библиографической работы (1959–1976 гг.) // Вопросы библиографоведения: Библиогр. работа б-к и общие проблемы теории и практики библиографии. – М., 1978. – С. 85-105.
7. Моргенштерн И.Г. Оптимизация справочно-библиографического обслуживания в советских библиотеках: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 05.25.03. – М., 1989. – 18 с.
8. Садова М.А. В поисках книги. Библиографические розыскания при выполнении читательских требований. – М.: ВКП, 1963. – 84 с.
9. Труды первого Всероссийского Съезда по библиотечному делу [1-7 июня 1911 г.]: В 2 ч. – СПб., 1912. – Ч. 1. – 224 с.; Ч. 2. – 440 с.

НОВІ ШЛЯХИ ДО РОЗШИРЕННЯ ІНФОРМАТИВНОСТІ ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО ФОНДУ

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

З

А останні роки наукові бібліотеки набули статусу інформаційних установ. Це зумовило якісні зміни у ланцюзі бібліотекар – користувач. Сьогодні до послуг вимогливого користувача наукової бібліотеки – найширша інформація, яку може надати комп'ютеризована бібліотека. Задоволення його найрізноманітніших наукових, професійних і освітніх запитів – основний зміст роботи відділу довідково-бібліографічного обслуговування (ВДБО) Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (НБУВ). Один із напрямів діяльності відділу – створення вторинного ресурсу, який є результатом вивчення потреб науковців та спеціалістів в інформаційно місткій електронній продукції.

Зростання масивів документних потоків постійно підвищує роль довідково-бібліографічного апарату (ДБА) бібліотеки як засобу навігації та бази інформаційного пошуку. Важлива його складова – довідково-бібліографічний фонд (ДБФ), основна частина котрого зосереджена у вищезазваному відділі, що є основним виконавцем і координатором довідково-бібліографічного обслуговування користувачів. Окремі галузеві частини ДБФ (це, як правило, стосується його довідкової складової) знаходяться у спеціалізованих структурних підрозділах (у залах природничих та технічних, гуманітарних наук, у відділах бібліотекознавства, стародруків та ін.). Увесь

В. Шкаріна

ДБФ НБУВ, у т. ч. ДБФ ВДБО, має подвійне відображення у каталогах бібліотеки: загальнобібліотечних (службових та загального користування) та структурних підрозділів-фондоутримувачів. У каталогах ВДБО (абетковому та систематичному) акумульовано основну масу відомостей про документи, що складають ДБФ. У систематичному каталозі (СК) виділено довідкову та бібліографічну складові з наступним галузевим поділом згідно з таблицями Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) для наукових бібліотек. Але цього недостатньо для високої ефективності використання ДБФ, адже він містить документи, що потребують додаткового розкриття їхнього змісту: це ретроспективні бібліографічні покажчики зі складною структурою, біобібліографічні довідники, реферативні збірники тощо.

Тому сьогодні ми працюємо над тим, щоб активізувати використання ДБФ завдяки можливостям електронного середовища. Створення звичайного електронного каталогу (ЕК) на ДБФ не робить точками доступу необхідні елементи внутрішньокнижкової інформації бібліографічних посібників та довідкових видань несловникового типу. Для вирішення завдань інформаційного забезпечення більш високого рівня необхідно мати базу даних, що глибше розкривала б ДБФ. Така робота може проводитися будь-якою науковою бібліотекою з метою оптимізації вторинних ресурсів для розширення доступу до наукової інформації, зосередженої у первинних документах.

З 2002 р. у ВДБО НБУВ розпочато створення ЕК на ДБФ. Програмним засобом для цього обрано інтегровану бібліотечно-інформаційну систему ІРБІС, виробником якої є Державна публічна науково-технічна бібліотека (ДПНТБ) Росії.

Враховуючи, що створюваний з 1994 р. загальнобібліотечний ЕК НБУВ функціонує в іншому програмному середовищі, ЕК на ДБФ ВДБО створюється і використовується поки що в автономному режимі. Тому надалі ми плануємо імпортувати бібліографічні записи на документи ДБФ з ЕК НБУВ та доповнити їх додатковими пошуковими елементами.

Для створення ЕК використовується АРМ «Каталогізатор», призначений для бібліотечного працівника, який займається формуванням бібліографічних записів та їхнім редагуванням. На підготовчому етапі роботи складено технологічну інструкцію "АРМ каталогізатора ВДБО" та проведено навчання співробітників.

У процесі роботи над створенням ЕК у ВДБО були виявлені нормативні файли, котрі потребують внесення змін у зв'язку з неповнотою, невідповідністю стандартам, що діють в Україні, нехтуванням особливостей роботи НБУВ тощо: перелік міст, видавництва, заголовків опису, рубрикатори загальний та географічний, перелік структурних підрозділів-фондоутримувачів та ін.

На сьогоднішній день до ЕК включено ряд галузевих розділів фонду. Планується також включення до ЕК неопублікованих бібліографічних посібників (фонду виконаних довідок), що входять до складу ДБФ. Увагу бібліографа зосереджено на введенні змісту видання: розділів, підрозділів, параграфів тощо, а також персоналій. При необхідності заповнюється поле "Ненормовані ключові слова" з додаванням інших важливих пошукових елементів, відсутніх у назві та змісті

видання, та складається анотація, елементи якої не є точками доступу. У словниках, за якими можна здійснювати пошук, відображаються автор, персоналія, слова з назви, слова зі змісту, додаткові ключові слова, шифр ББК, рік видання, ISBN чи ISSN, а також менш суттєві пошукові параметри та службова інформація.

Проведено аналіз ступеня розкриття змісту довідково-бібліографічних видань у трьох інформаційно-пошукових масивах: карткових каталогах, ЕК НБУВ та ЕК на ДБФ. Його результати можна прослідкувати на прикладі декількох видань.

Приклад 1. *Хрещатик: Культурол. путівник / Упоряд. і ред. В.М. Грузин. – К.: Вид. дім "Амадей"; Град Лтд., 1997. – 159 с. – (Історія однієї вулиці; 1).*

У карткових каталогах НБУВ видання можна відшукати за назвою, за упорядником та за серією в абетковому каталозі (АК) і за галузевим розділом в СК, тобто за **4-ма ознаками**, одночасно – тільки за однією з ознак.

В ЕК НБУВ пошук видання можливий за словами з назви та підзаголовних даних (у даному випадку їх три), за упорядником, серією, обмеживши пошук галузевим розділом, роком видання та шифром зберігання НБУВ, тобто за **8-ма ознаками**, одночасно – однією, декількома або усіма.

В ЕК на ДБФ видання можна відшукати, по-перше, за **8-ма ознаками**, переліченими для пошуку в ЕК НБУВ, та додатково за такими ознаками: за ISBN, за трьома авторами статей та за словами з назв трьох статей (візьмемо по одному з кожної), тобто всього не менш, ніж за **16-ма ознаками**. При цьому не враховуються параметри для службового використання, такі, що практично не вплинуть на результат, не присутні у запиті, та інші додаткові ознаки: країна-видавник, мова, тип і вид документа, місце зберігання, інвентарний номер, автор-укладач, матеріальний носій тощо.

Приклад 2. *Ковалинский В. Меценаты Киева. – 2-е изд., испр. и доп. – К.: Кий, 1998. – 525 с.*

У карткових каталогах НБУВ видання можна відшукати за автором в АК та за галузевим розділом у СК, тобто за **2-ма ознаками**, одночасно – тільки за однією з ознак.

В ЕК НБУВ пошук можливий за автором, за будь-яким словом назви (у даному випадку їх два), за тематичним розділом, роком видання, шифром зберігання НБУВ, тобто за **6-ма ознаками**, одночасно – однією, декількома або усіма.

В ЕК на ДБФ видання можна відшукати, по-перше, за 6-ма ознаками, переліченими для пошуку в ЕК, а також за ISBN та за 25-ма персоналіями, тобто не менш як за **33-ма пошуковими ознаками**, не враховуючи додаткових параметрів.

Приклад 3. *Внешнеполитическая стратегия администрации Буша: подходы к урегулированию региональных проблем: Реф. сб. / Редкол.: Мильштейн В.М. и др.; АН СССР. ИНИОН. – М., 1990. – 224 с. – (Сер.: Внешнеполит. пробл. США).*

У карткових каталогах НБУВ видання можна відшукати за назвою в АК, за галузевим розділом у СК, за серією та за персоналією, тобто за **4-ма ознаками**, одночасно – тільки за однією з ознак.

В ЕК НБУВ запис 1990 р. відсутній, але його можна змодельовати і визначити, що пошуковими ознаками могли б бути: слово з назви та підзаголовних даних (суттєвими є 9), тематичний розділ, три редактори, персоналія, рік видання, серія, шифр зберігання НБУВ, тобто **16 ознак**, одночасно – одна, декілька або усі.

В ЕК на ДБФ видання можна відшукати, по-перше, **за 16-ма ознаками**, переліченими для пошуку в ЕК, а також за ISBN та за 40-ма суттєвими словами (у т. ч. автори реферованих праць, країни, персоналії) зі змісту реферативного збірника, який введено до ЕК на ДБФ, тобто за **56-ма пошуковими ознаками**, не враховуючи додаткових.

ЕК на ДБФ передбачає не тільки створення цінного інформаційно ємного вторинного ресурсу в електронному вигляді, а також можливість підготовки різноманітних інформаційних видань. Таким чином було підготовлено анотований каталог "Історія Києва у довідково-бібліографічних виданнях", що власне є путівником по фондах ВДБО. Він в основному відповідає розділам СК з історії Києва (довідкові та бібліографічні друки), але бібліографічні записи доповнено змістом видання та анотацією, а також іменним покажчиком. Для створення файла путівника було обрано один із вихідних форматів у вигляді бібліографічного покажчика, що є найбільш наближеним до необхідного варіанта, але повністю не відповідає нашим вимогам. Це пов'язано з тим, що АРМ каталогізатора більш орієнтований на процеси каталогізації, а не бібліографування, і це один із моментів, що також потребує програмного доопрацювання з метою зменшення трудотрат на додаткове редагування.

Враховуючи, що паперові носії, як і електронні, мають свої переваги, таке видання не є зайвим при можливості електронного пошуку. Таким чином, ЕК на ДБФ дозволяє готувати до друку бібліографічні посібники на основі певної тематичної чи іншої його частини і навпаки: використовуючи при підготовці будь-якого посібника не програму текстового редактора, а систему ІРБІС, ми матимемо не тільки текстовий файл, а й базу даних (БД). Завдяки експортно-імпортним можливостям ІРБІС ця БД, у свою чергу, може бути додана до будь-якого інформаційно-пошукового масиву, що підтримує міжнародні комунікативні формати UNIMARC, USMARC та RUSMARC.

Декілька слів про невелику за обсягами, але важливу частину ДБФ – фонд неопублікованих бібліографічних посібників (НБП), чи фонд виконаних довідок. Письмові тематичні довідки, виконані за разовими запитами користувачів, можуть оперативніше, ніж опубліковані посібники, відображати актуальну за змістом інформацію. Враховуючи те, що бібліографічна інформація не застаріває (втрачає актуальність тільки інформація, яку містять документи, що є об'єктом бібліографування), неопубліковані списки та покажчики літератури можуть назавжди залишитись унікальним джерелом тематичної бібліографії, що з певних причин так і не знайшла подальшого відображення в опублікованих бібліографічних джерелах. Тому не варто недооцінювати цей вторинний ресурс.

Важливим досягненням за останнє десятиліття стало створення та збереження НБП на електронних носіях. Сьогодні наукові бібліотеки, як і раніше, нада-

ють читачам інформацію про ці посібники у вигляді їхніх списків за останні роки, а також випускають зведені покажчики, що відображають фонд НБП системи закладів [1]. Але для суттєвої активізації їхнього використання потрібно, перш за все, дотримуватися принципу, за яким кожний документ фонду, незалежно від того, первинний він чи вторинний, опублікований чи неопублікований, на паперовому чи іншому носіїві, повинен бути відображений у загальних бібліотечних каталогах. Це стосується не тільки НБП, а й деяких інших цінних джерел інформації. Звичайно, це не виключає додаткового відображення відомостей про окремі види документів в окремих каталогах відповідно до інформаційних потреб користувачів.

Сучасні ЕК дозволяють змінити стан речей, що є типовим для ведення карткових каталогів. Так, створення ЕК у системі ІРБІС передбачає включення будь-яких документів з присвоєнням їм широкого спектра класифікаційних ознак для можливості пошуку за типом, видом, характером та фізичним носієм, способом доступу тощо. При каталогізації документів у системі ІРБІС можна використовувати передбачені програмою засоби для підключення до запису їхніх текстових файлів. Це стосується також електронних текстових файлів НБП.

Важливим технологічним питанням при створенні електронних бібліографічних ресурсів є вдосконалення вихідного формату таким чином, щоб у результаті пошуку користувач міг отримати бібліографічні записи, які відповідають діючим в Україні стандартам.

Ми прагнемо підняти імідж бібліотечного працівника, що працює сьогодні у складних умовах і рівень вимог до якого набагато вищий, ніж 10-15 років тому. Один із найважливіших аспектів цього питання – підвищення кваліфікації. Тільки високий професійний рівень може стати тим фундаментом, на якому зростатиме значимість в українському суспільстві бібліотечного працівника як фахівця у галузі інформації.

Список використаної літератури

1. Архіпова І.М. Неопубліковані бібліографічні покажчики та списки як важливий інформаційний ресурс // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – 2001. – Вип. 6. – С. 477–481. – Бібліогр.: 7 назв.
2. Березная Т.И., Рудзский Л.З. Опыт создания автоматизированной библиотечно-информационной системы в университетской библиотеке на базе системы ИРБИС // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: 7-я Междунар. конф. "Крым-2000": Материалы конф. – 2000. – Т. 1.
3. Гуркова Т.Ф. Совершенствование предметного каталога на справочно-библиографический фонд // Оптимизация информационно-поисковых качеств справочно-аппарата библиотеки: Сб. науч. тр. – Новосибирск, 1982. – С. 91–98.
4. Крышина В.С. О путях совершенствования справочно-библиографического аппарата универсальных научных библиотек // Сов. библиогр. – 1976. – № 5. – С. 21–26.
5. Лобанова Э.М. Точки доступа в традиционных и машиночитаемых каталогах // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Материалы 5-й междунар. конф. "Крым-98". – Судак, 1998. – Т. 1. – С. 169–171.

РОБОТА БІБЛІОТЕК КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ З ЕКОЛОГО-МОРАЛЬНОЇ ПРОСВІТИ НАСЕЛЕННЯ

БІБЛІОТЕКИ І ДОВКІЛЛЯ

НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ прогрес спричинив зміни у взаємовідносинах людини і природного середовища. Підкоряючи природу, використовуючи її ресурси, людина приходить до розуміння необхідності співіснування як фактора виживання людства. Для цього потрібні не лише законодавство, а й природоохоронна освіта і виховання населення. Еколого-моральна просвіта має стати пріоритетною в системі загальної та професійної освіти, і бібліотеки повинні сприяти цьому.

Бібліотечні заклади Кіровоградської області постійно приділяють увагу формуванню екологічної культури користувачів. На це спрямовано політику комплектування фондів документами з питань екології, зокрема, збирається відповідна регіональна інформація, нормативно-законодавчі документи держадміністрації, надається доступ до документного фонду всім категоріям користувачів через довідково-бібліографічний апарат, застосовуються наочні індивідуальні та масові форми роботи.

Серед наочних форм – нетрадиційні: виставки-репортажі, -панорами, -застереження, -вікторини, -діалоги на теми "Екологічний барометр: події, факти, проблеми", "Екологія: дзвони сьогодення", "Землянам – чисту планету", "Живої природи душа промовляє"; книжково-ілюстративні виставки "Природа – джерело життя і краси", "Чи може природа покарати за злочин?".

У бібліотеках області вже стало традиційним проведення Дня екології та екологічних свят "Ми всі господарі природи, тож збережемо її вроду", "Цілющі скарби мого села", "Зупинімося – останній є шанс, ця планета не тільки для нас". У програму заходів входять перегляди періодичних видань, години повідомлень, літературні конкурси, вечори-діалоги з питань охорони довкілля.

У бібліотеках використовуються також нетрадиційні форми популяризації книги: брейн-ринги, пізнавальні ігри "Зоряний час", прес-репортажі "Дзвони сьогодення", презентації книг місцевих авторів, інтелектуальне шоу "Екологія життя, екологія душі" (Олександрійські МЦБС та РЦБС, Маловисківська ЦБС).

До Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища та Всесвітнього дня здоров'я проводяться засідання за "круглим столом" "Прогрес чи злочин проти людства", екологічні години "Без гарячої любові до природи людина не може бути митцем", літературно-екологічні круїзи "Планета у нас одна" (Новоархангельська, Маловисківська, Добровеличківська ЦБС) тощо.

Провідна тема в роботі бібліотек – край і екологія. Так, у Вільшанській ЦРБ для спеціалістів села було організовано засідання за "круглим столом" "Нас збрала одна турбота", де були присутні представники влади. Обговорювалося питання "Екологія села: проблеми, шляхи вирішення" (с. Осички).

У книгозбірнях Кіровоградського району проведено конкурс сценаріїв масових заходів природознавчої тематики. Кращими визнано матеріали Аджамської № 2, Попівської, Олексіївської, Крупської сільських бібліотек.

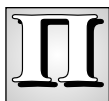
Бодем для України, і не лише для неї, залишається чорнобильське лихо. Бібліотеки області у своїй роботі завжди звертаються до цієї теми. Чорнобильська трагедія висвітлюється через виставки-реквієми "Свіча поминальна, свіча надії", "Чорний біль України", виставки-роздуми "Чорнобиль – стихія чи розплата?", «Чорнобиль: без грифа "таємно"», зустрічі з ліквідаторами аварії на ЧАЕС.

Бібліотеки поступово зміцнюють свої позиції в інфраструктурі закладів та організацій, що опікуються проблемами екології. Їхні працівники постійно підвищують свій професійний рівень. З цією метою в центральних районних та міських бібліотеках області було проведено семінари бібліотечних працівників за темами: "Екологія. Людина. Проблеми" (Кіровоградський район), "Роль бібліотек в системі екологічної просвіти" (м. Світловодськ) тощо.

Зараз перед бібліотеками стоїть завдання створення цілісної системи екологічної просвіти, в результаті якої кожен житель, незалежно від віку, може отримати необхідні йому екологічні знання. Ці проблеми вирішувалися під час спільного з державними інспекторами, товариством охорони природи, бібліотекарями шкіл "круглого столу" "Екологія і суспільство: на перехресті думок". Одним із його наслідків стала спільна домовленість щодо створення шкіл екологічної культури для дітей та юнацтва при бібліотеках. Інше рішення стосується висвітлення на сторінках періодичних видань та по місцевому радіомовленню оглядів літератури і бесід з метою прищеплення широким верствам населення навичок дбайливого ставлення до навколишнього середовища, розповсюдження екологічних знань.

Діяльність бібліотек у цьому напрямі сприятиме чистоті нашої країни, всієї планети, чистоті людських душ...

Л. Дубина

ПРАЦІВНИКАМ бібліотек, інформаційних закладів та інших установ, які займаються процесами каталогізації, пропонуємо нові матеріали з питань авторитетного контролю в алфавітних каталогах [початок див. у № 3 (21) за 2003 р. та № 2 (24) за 2004 р.].

Інформацію подано у двох блоках: особисті імена; назви установ та організацій, у кожному з яких застосовуються свої умовні позначення.

I. Блок: Особисті імена

Умовні позначення:

П: Псевдонім (и)

ЗП: Змінене прізвище

СП: Справжнє прізвище

КВ: Короткі відомості про автора

ДД: Джерело даних

П: Бондоренко, Макс; BONDorenko, Max

СП: Положий, Євген Вікторович

КВ: Євген Положий, журналіст і письменник, головний редактор газети "Панорама" у м. Сумах, видає свої твори як під справжнім прізвищем, так і під псевдонімом.

ДД: Люля, Валентина. Усі люди використовують один одного: Розмова з Євгеном Положієм, журналістом і письменником // Львів. газ. – 2003. – 24 груд.

М. Луїнос

П: Жарина, Петро; Сурмач, Олесь

СП: Гай-Головка, Олекса Несторович

КВ: Олекса Гай-Головка (1910) – один із найвідоміших серед свого покоління український письменник у діаспорі, пише також англійською мовою, довгий час займався науково-дослідною діяльністю в галузі біології. Чимало зробив для популяризації української літератури на Американському континенті.

ДД: Творчість Олекси Гай-Головка. – Тернопіль, 2003. – 95 с.

П: Забіяка-Богунська, Ганна

СП: Шиманська, Наталя

КВ: Ганна Забіяка-Богунська (Наталя Шиманська) родом з Черкащини. Закінчила радіофізичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Науковець-радіофізик, кандидат фізико-математичних наук.

Упродовж останніх 12 років активно займається громадською роботою. Наталя Шиманська – депутат Київської міської ради трьох скликань (1994, 1998, 2002). Проте є одна маловідома грань її діяльності – поетична та художня творчість. Може тому, віддаючи данину своєму козацькому корінню, пише вона під літературним псевдонімом Ганна Забіяка-Богунська.

ДД: Забіяка-Богунська, Ганна. Сповідь на перехресті тисячоліть. – К., 2003. – 87, [5] с.

ЗП: Кондратюк, Юрій Васильович

СП: Шаргей, Олександр Гнатович

КВ: Олександр Гнатович Шаргей (1897–1942) – вчений-самородок, один із піонерів космізму, провидець "земної" космічної ери – протягом багатьох років переховувався під чужим прізвищем Юрія Васильовича Кондратюка. Не вчинивши ніякого злочину проти людства і свого народу, він в умовах громадянської війни був змушений взяти чуже прізвище й потім, під час сталінських репресій, так і не повернув собі своє справжнє ім'я.

ДД: Даценко А. Александр Шаргей – Юрий Кондратюк – сын Украины, Полтавы. – Полтава, 1997. – 351 с.

П: Кремлев, Сергей

СП: Брезкун, Сергей Тарасович

КВ: Сергей Тарасович Брезкун (1951), уродженець м. Дніпропетровська, автор багатьох публікацій з концептуальних проблем ядерних озброєнь, співробітник Російського федерального ядерного центру в м. Арзамасі (пізніше м. Кремльов, зараз м. Саров Нижньогородської обл.).

ДД: Кремлев, Сергей. Россия и Германия: сравнить!: От Версаля Вильгельма к Версалю Вильсона. Новый взгляд на старую войну. – М., 2003. – 317 с.

П: Кустодій

СП: Денисенко, Микола Павлович

КВ: Сучасний письменник з Чернігівщини Денисенко Микола Павлович видає свої твори під псевдонімом Кустодій.

ДД: Кустодій. А ягідки потім: Повесть. – Чернігів, 1995. – 49 с.

П: Леміш, Іван
 СП: Коваленко, Ігор Васильович
 КВ: У 90-х роках минулого століття Коваленко Ігор Васильович видав під своїм справжнім прізвищем три збірки поезій: "Митар", "Братам", "Глечик молока".
 В 2003 році вийшла у світ нова збірка творів поета "Українська доля" за підписом Іван Леміш.
 ДД: Леміш, Іван. Українська доля: Вибране: В 3 кн. Кн. 1. Пани долі. – Д., 2003. – 139 с.

П: Листопад, Антоніна
 СП: Нікітіна, Антоніна Іванівна
 КВ: Антоніна Листопад народилася 1941 р. на Волині, в с. Перекалі. Закінчила Івано-Франківський медичний інститут. За фахом – лікар-невропатолог. За покликанням – поет. З 1968 р. живе в Краснодоні на Луганщині. Член Національної спілки письменників України.
 ДД: Листопад, Антоніна. Зняті з хреста: Парастас–33: Поезії. – К., 2003. – 143 с.

П: *Маляе Джезири*
 СП: *Мулла Ахмед Джезири*
 КВ: *Маляе Джезири* (1407–1481), курдський поет і філософ, автор надзвичайно популярних диванів. Його справжнє ім'я – Ахмед, син шейха Мохамеда з міста Джезірі, в світі відомий як *Маляе Джезири*.
 ДД: *Маляе Джезири*. Диван газелей. – СПб., 1994. – 286 с.

ЗП: *Поттер, Гарри Зах*
 СП: *Кузьменко, Василь Захарович*
 КВ: *Кузьменко Василь Захарович*, уродженець м. Харкова, лікар-психіатр змінив свої паспортні дані на *Поттер Гарри Зах*. Під таким ім'ям вийшов ряд довідників з магії. Ім'я, прізвище та по батькові новоспеченого письменника записані в офіційному документі особистості.
 ДД: В Україні появилася свій Гарри Поттер // Академия власти: Информ.-аналит. журн. [Електрон. ресурс]. – <http://a-v-net.ua/news/166/print>.

П: Рахманний, Роман; Хміль, Роман; d'Or, Romain
 СП: Олійник, Роман Дмитрович
 КВ: Роман Рахманний (1918–2002) – видатний український публіцист, есеїст, журналіст і літературознавець, лауреат Державної премії України ім. Тараса Шевченка. Автор 17 книг і понад 1 300 статей в українській та західній періодиці з політичних, історичних, культурних і літературних проблем. З 1944 року проживав за кордоном.
 ДД: Погребеник В. Ф. Слово – зброя. Література у творчому набутку Романа Олійника-Рахманного (публіцистика, есеїстика, літературознавство). – К., 2003. – 255 с.

П: *Сестры Сорины*
 СП: *Петрова, Елена Алексеевна; Коробцева, Надежда Алексеевна*
 КВ: *Сестры Сорины* – літературний псевдонім двох авторів, двох рідних сестер (уроджених Сориних): *Петровой Елены Алексеевны* і *Коробцовой Надежды Алексеевны*. Ними спільно ведуться наукові дослідження з проектування одягу, костюмології, іміджології та психології.
 ДД: Сорина, Елена Алексеевна, Сорина Надежда Алексеевна. Презентация внешности, или Фигура в одежде и без: Практ. руководство для женщин и справ. для мужчин / *Сестры Сорины*. – М., 2002. – 219 с.

П: *Смайт, Шеридон*
 СП: *Эддингтон, Шерри; Смит, Донна*
 КВ: *Шеридон Смайт* – колективний псевдонім, під яким працюють дві талановиті американські письменниці: *Шерри Эддингтон* і *Донна Смит*.
 ДД: Смайт, Шеридон. Приятная обязанность. – М., 2004. – 288 с.

П: Суворов, Виктор
 СП: *Резун, Владимир*
 КВ: Колишній офіцер ГРУ, російський письменник, історик, публіцист увійшов у літературу під псевдонімом *Виктор Суворов*. Автор відомих творів "Ледокол", "Аквариум", "Спецназ", "Рассказы освободителя", "Тень победы" та ін. Нині проживає в Англії.
 ДД: Суворов, Виктор. Ледокол: Кто начал Вторую мировую войну? – М.; Х., 2003. – 351 с.

II Блок: Назви установ та організацій

Умовні позначення:

ПН: Попередня назва

СН: Сучасна назва

ДД: Джерело даних

ПН: Київський інститут залізничного транспорту

СН: Київський університет економіки і технологій транспорту

ДД: Збірник наукових праць Київського університету економіки і технологій транспорту. – К., 2002. – Вип. 1. – 178 с.

ПН: Київський інститут народного господарства
 СН: Київський національний економічний університет
 ДД: Вчені записки Київського національного економічного університету. – К., 1998. – Вип. 1. – 190 с.

ПН: Київський університет ім. Т.Г. Шевченка
 СН: Київський національний університет імені Тараса Шевченка
 ДД: Наука в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на зламі тисячоліть. – К., 2002. – 329 с.

ПН: Криворізький гірничорудний інститут
 СН: Криворізький технічний університет
 ДД: Криворізький технічний університет: Короткі нариси. – Кривий Ріг, 2002. – 118 с.

ПН: *Крымский сельскохозяйственный институт им. М.И. Калинина*
 ПН: *Крымский государственный аграрный университет*
 СН: *Крымский государственный агротехнологический университет*
 ДД: Научные труды Крымского государственного агротехнологического университета: Сельскохозяйственные науки. – Симферополь, 2003. – Вип. 80. – 203 с.

ПН: Університет внутрішніх справ (м. Харків)
 СН: Національний університет внутрішніх справ (м. Харків)
 ДД: Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Х., 2002. – Вип. 18. – 183 с.

ПН: Харківська державна академія залізничного транспорту
 СН: Українська державна академія залізничного транспорту
 ДД: Удосконалення систем та комплексів електричної тяги: Зб. наук. пр. / Укр. держ. акад. заліз. транспорту. – Х., 2003. – Вип. 55. – 122, [6] с.

ПН: Харківський автомобільно-дорожній інститут
 ПН: Харківський державний автомобільно-дорожній технічний університет
 СН: Харківський національний автомобільно-дорожній університет
 ДД: Вестник Харьковского национального автомобильно-дорожного университета: Сб. науч. тр. – Х., 2002. – Вип. 18. – 106 с.

ПН: Харківський політехнічний інститут
 СН: Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
 ДД: Батыгин Ю.В., Лавинский В.И., Хименко Л.Т. Импульсные магнитные поля для прогрессивных технологий / Нац. техн. ун-т "Харьк. политехн. ин-т". – Х., 2003. – Т. 1. – 283 с.

ЗБІРНИК БІБЛІОТЕЧНОГО ДОСВІДУ

ВИЙШЛИ З ДРУКУ

ОДНИМ із актуальних професійних видань 2004 року став укладений у Рівненській ОУНБ збірник статей "Бібліотеки Рівненщини: інновації, досвід роботи", в якому представлено досвід та шляхи вирішення проблем сучасної бібліотечної практики. Серед авторів статей – доктор історичних наук Г. Швецова-Водка, кандидат історичних наук, директор Рівненської ОУНБ В. Ярошук, провідні спеціалісти ОУНБ та бібліотек області.

Фахівці висвітлюють питання застосування інноваційних технологій в управлінні бібліотечними закладами у процесі оновлення системи інформаційних комунікацій. Також у збірнику розкривається широкий спектр діяльності регіональної бібліотеки, зокрема, використання нових технологій при формуванні власного інформаційного ресурсу, а саме – корпоративного підходу при створенні зведених БД регіону. Подано досвід діяльності Регіонального інформаційного центру та регіонального інформаційного порталу. Вперше стала предметом аналізу робота Рівненської ОУНБ з організації "віртуальної довідки", яка діє на сайті бібліотеки.

У збірнику представлено досвід запровадження інформаційних та Інтернет-технологій у ЦБС. Розглядаються результати об'єднання публічних і шкільних бібліотек у єдину централізовану систему публічно-шкільних бібліотек, що діє вже два роки.

Розкрито погляди керівництва ОУНБ на роль менеджменту у формуванні позитивного іміджу бібліотеки, застосування інноваційних методів із залученням додаткового фінансування. Приділено увагу результатам діяльності з реалізації проектів "Вікно в Америку" та "LEAP", "LEAP-plus", "LEAP-Delta" за підтримки Посольства США в Україні та "Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек" за підтримки Міжнародного фонду "Відродження".

Широкий фактичний матеріал збірника стане у пригоді практикам, студентам при вивченні спеціальних дисциплін, вченим-бібліотекознавцям для аналізу новітніх тенденцій у бібліотечній справі.

В. Жук

«ВШАНУЙМО ПОЛЕГЛИХ І ЖИВИХ»

ІД такою назвою 5 травня 2005 року, у переддень 60-ї річниці Великої Перемоги, у стінах **Національної парламентської бібліотеки України** відбулася презентація книжково-ілюстративної виставки.

У горнилі Великої Вітчизняної війни у всій повноті розкрилися доблесть і героїзм, мужність та звитяга захисників і визволителів Батьківщини. Близько 2,5 млн. громадян України – ветеранів і учасників війни – нагороджено орденами і медалями, а понад 2 тис. – удостоєні звання Героя Радянського Союзу. У розділі виставки "Велич ратного подвигу" представлено книги і документально-ілюстративні матеріали з фондів бібліотеки, мемуари учасників подій, які широко висвітлюють хід війни та її основні етапи.

Інший розділ виставки – "Перемога в ім'я життя" – представляє Книгу Пам'яті України, книги про міста-герої, музеї та меморіали, які увічнили безсмертний подвиг захисників Вітчизни.

Частину унікальних документів для виставки, які висвітлюють тему "Традиції героїв Великої Вітчизняної війни приносять воїни Збройних Сил України", люб'язно надано Національною академією оборони України, редакціями журналу "Військо України" та газети "Народна армія", Воєнним видавництвом України "Варта".

У своєму вступному слові заступник генерального директора НПБ України **Г. Кириченко** наголосила, що День Перемоги є для нас особливим святом, тому що поруч ще живуть і працюють учасники та свідки тих тяжких і величних подій. Їм ми маємо завдячувати можливістю свого сьогоденного мирного життя.

Голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони України **Г. Крючков** нагадав присутнім, що 9 Травня – це свято "із сльозами на очах", і запевнив, що український народ ніколи не забуде тих, хто віддав

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Г. Кириченко

своє життя заради прийдешніх поколінь. Верховна Рада України, Уряд України докладатимуть усіх зусиль, щоб забезпечити належний рівень життя ветеранам і учасникам Великої Вітчизняної війни.

Заступник Міністра оборони України **В. Пасько** розповів про нагородження ветеранів Великої Вітчизняної війни пам'ятними медалями до 60-річчя Перемоги і подарував бібліотеці дві свої книги "Пора істини", "Час прощення".

Ветеран Збройних Сил України **В. Хільчевський** поділився своїми спогадами про події Великої Вітчизняної війни.

У презентації книжкової виставки також взяли участь: радник Міністра внутрішніх справ України, генерал-лейтенант міліції у відставці **А. Шнуренко**, головний редактор Воєнного видавництва України "Варта" **В. Яковенко**, головний редактор журналу "Військо України" **В. Горішняк**, заступник головного редактора газети "Народна армія" **М. Камінський**, представники Національної академії оборони України професори **Ю. Даник** і **М. Цюрюпа**, представники Асоціації миротворців "Голубі берети

ООН" **Ю. Донской** та **О. Рижков**.

ООН" **Ю. Донской** та **О. Рижков**.

Кожен з гостей висловив глибоку подяку НПБ України за організацію такої змістовної виставки, що є даниною світлій пам'яті про стійкість і мужність покоління 40-х років, про велич народного подвигу у Великій Вітчизняній війні. ●

СВЯТКУЄМО ДЕНЬ ЄВРОПИ

Г. Кириченко

Т

РЕТІЙ рік поспіль в Україні відзначається День Європи, встановлений Указом Президента України. Особливістю цього річного святкування буде те, що воно відбуватиметься не один день.

Європейська комісія та Кабінет Міністрів України підтримали ідею проведення святкових заходів у Києві – 14 травня, Одесі – 19 травня, Донецьку – 22 травня. До того ж, з 19 по 21 травня у Києві пройде конкурс Євробачення.

12 травня 2005 року у стінах **Національної парламентської бібліотеки України**, символічно розташованої поруч з Європейською площею, пройшла презентація книжково-ілюстративної виставки "Об'єднана Європа – сучасна модель розвитку суспільства". Виставку організовано з метою донесення до широких верств населення України повної і достовірної інформації про Європейський Союз, його інституції, мету створення, досвід та економічні перспективи країн – членів Євросоюзу. З огляду на прагнення України до євроінтеграції ця тема сьогодні є надзвичайно актуальною.

На виставці представлені книжкові і періодичні видання з фондів Бібліотеки, вишукані альбоми, календарі, плакати, інші матеріали, які люб'язно надали поважні гості:

Голова Представництва Європейської Комісії в Україні **Ієн Боуг**, Надзвичайні і Повноважні Посли країн – членів ЄС в Україні: Фінляндської Республіки – **Лаура Рейніля**, Республіки Польща – **Марек Зюлковскі**, Федеративної Республіки Німеччини – **Дітмар Штюдеманн**, Королівства Швеції – **Йон-Крістер Орландер**, Латвійської Республіки – **Андріс Вілцанс**, Естонії – **Пауль Леттенс**.

Особливу увагу численних відвідувачів та гостей презентації викликав розділ виставки "Об'єднана Європа: єдність у розмаїтті", в якому представлено документи про кожну країну – члена ЄС, історію побудови Європейського Союзу, етапи його розширення.

Іноземних гостей зацікавив розділ "Україна та Європейський Союз: перспективи співробітництва", який подає широку та різнобічну інформацію про відновлення курсу України на європейську інтеграцію після подій Помаранчевої революції та обрання Президентом України Віктора Ющенка.

Відкрила виставку генеральний директор НПБ Ук-

раїни **Т. Вилегжанина**, яка відмітила: "У

рамках святкування Днів Європи в Україні навколо столичної Європейської площі виросте так зване "європейське містечко", в якому будуть представлені стенди посольств країн – членів Європейського Союзу та українських громадських організацій з інформацією про ЄС. Національна парламентська бібліотека України, одна з найстаріших бібліотек держави, яка наступного року святкуватиме своє 140-річчя, прагне сприяти європейській інтеграції, формуванню позитивної громадської думки про європейські перспективи України. Сьогоднішня виставка – це лише початок. Ми сподіваємося, що вона стане постійно діючою і за її допомогою громадяни України матимуть вільний доступ до найсвіжшої інформації про Європейський Союз".

О. Свиридюк,

заступник керівника Управління з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України розповів про План дій "Україна – Європейський Союз", який передбачає проведення 177 заходів у 2005 році і його дуже порадувало те, що саме Національна парламентська бібліотека України розпочала серію заходів до цього річного Дня Європи в Україні.

Посол з особливих доручень Міністерства закордонних справ України **А. Пономаренко** висвітлює нові перспективи у реалізації основоположного зовнішньополітичного завдання – вступу України до Європейського Союзу; про важливі зустрічі і переговори щодо цього питання, проведені Президентом України В. Ющенком та Міністром закордонних справ України Б. Тарасюком з вищим керівництвом європейських інституцій та лідерами провідних європейських держав.

Про необхідність копіткої праці у напрямі європейської інтеграції України говорила у своєму виступі директор Департаменту європейської інтеграції Міністерства економіки України **Н. Рябцева**. Вона особливо наголосила на актуальності проведення просвітницької роботи серед населення країни, яке згодом буде голосувати за членство в ЄС, і на важливості усвідомленого європейського вибору громадянами України.

Особливо приємно було почути слова розуміння значущості розпочатої НПБ України роботи з вуст Надзвичайного і Повноважного Посла Фінляндської Рес-

публіки в Україні **Лаури Рейнілі** та Надзвичайного і Повноважного Посла Естонії в Україні **Пауля Леттенса**, для яких Об'єднана Європа вже стала реальністю.

До речі, дружина Пауля Леттенса, яка теж брала участь у презентації, за фахом є бібліографом, і вони з Послом із задоволенням здійснили екскурсію по Національній парламентській бібліотеці України. Приемною несподіванкою для Надзвичайного і Повноважного посла Естонії в Україні Пауля Леттенса стала демонстрація бази даних відділу інформаційного забезпечення Верховної Ради України "Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України", в якій серед багатьох матеріалів про Естонію було представлено інтерв'ю пана Посла в повнотекстовому варіанті української газети "День" у січні 2005 року.

Великий інтерес українців до Європейського Союзу дуже позитивно сприйняв співробітник відділу політики Посольства Федеративної Республіки Німеччини в Україні **К. Савін**. Він підкреслив, що створення громадянського суспільства неможливе без вільного доступу до всебічної інформації і саме тому сьогоднішня просвітницька акція НПБ України є такою важливою.

Менеджер Європейської Програми Міжнародного фонду "Відродження" **І. Солоненко** розповіла присутнім про майбутній проект фонду щодо створення інформаційних центрів з питань європейської інтеграції і підкреслила визначну роль публічних бібліотек у цьому питанні.

Представники Київського славистичного університету – професор кафедри країнознавства **С. Антонюк** та доцент цієї ж кафедри **О. Брайчевська**, які прийшли на презентацію разом з групою студентів свого

університету – майбутніми фахівцями з питань європейської інтеграції, висловили побажання, щоб якомога більше молодих громадян України ознайомилися з виставкою, адже саме їм жити і працювати в об'єднаній Європі.

У презентації виставки також брали участь: Аташе-секретар Посла Латвійської Республіки **Олена Понцолє**, виконавчий директор Українського незалежного центру політичних досліджень **К. Михайличенко**, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка **А. Копистира**, професор Університету Сорбонни **Є. Ростоф'єв**.

Після презентації книжкової виставки генеральний директор НПБ України Т. Вилегжаніна провела ще одну "презентацію" – читального залу №1, одного з найбільших читальних залів в Україні, який нещодавно було відреставровано. Присутні на презентації дипломати були у щирому захваті від того, з якою любов'ю і з яким смаком працівники бібліотеки зберегли стиль і відтворили інтер'єр цього старовинного залу.

Інформацію про презентацію книжкової виставки "Об'єднана Європа – сучасна модель розвитку суспільства" висвітлювали: радіо "Голос Києва", радіо "Столиця", Українське радіо "Культура", Всесвітня телевізійна служба УТР, агенція "Укрінформ".

*Фото фотокара агенції «Укрінформ»
В. Самохоцького*

«УКРАЇНА ІНФОРМАЦІЙНА»

ХРОНІКА

10-11

березня ц. р. у м. Києві під егідою Ради Європи проходила 7-ма Європейська міністерська конференція з питань політики у сфері за-

собів масової інформації. Її учасниками були делегати з 46 країн, у т. ч. Європи, Канади, Японії, США.

У рамках конференції відбулася низка паралельних заходів. Зокрема, функціонувала представницька виставка "Україна інформаційна" за участю центральних, регіональних, місцевих видавництв і видавничих організацій, друкованих засобів масової інформації, інформаційних агенцій, телебачення та радіомовлення, книгорозповсюджувачів. На виставці діяла І Київська міжнародна виставка-ярмарок, на стендах якої майже 80 вітчизняних видавництв, а також Росії та Білорусі, представляли широке коло офіційної, наукової, науково-популярної, громадсько-політичної, довідкової, навчальної, художньої та дитячої літератури (у 2004 році в Україні випущено 54 млн. прим. книг, близько 15 тис. назв). Окремо виділялися стенди «Література за "Національною програмою випуску соціально зна-

чущих видань"» та "Краща книжка 2004 року".

На стенді "Видавнича продукція Донеччини" було представлено видання Національної парламентської бібліотеки України: Вилегжаніна Т., Збанацька О. Інформаційно-пошуковий тезаурус. – Донецьк: Альфа-Прес, 2004. – 1104 с.

Виставки супроводжувалися широкою програмою паралельних заходів: презентаціями книг: Ш. Руставелі "Витязь у тигровій шкурі" (вид-во "Мистецтво"); "Українки в історії" (вид-во "Либідь"); Д. Яневського "Хроніка "помаранчевої" революції"; політологічної, історичної, енциклопедичної, довідкової, дитячої літератури видавництв "Генеца", "Наукова думка", "Фоліо", "Веселка".

Також відбулися зустрічі з відомими письменниками та молодими авторами.

О. Александрова

XXI

століття – час бурхливого розвитку глобального інформаційного суспільства, яке сьогодні неможливо уявити без виробництва, оброблення, передачі й використання найрізноманітнішої інформації. Ця особливість сучасної епохи безпосередньо стосується бібліотек. Адже саме бібліотека є тим найбільш доступним соціальним інститутом, що надає можливість людині користуватися інформацією, забезпечує доступ до знань, оскільки діяльність бібліотек органічно інтегрується в сучасне суспільство.

Сьогодні людство все активніше створює і водночас долучається до нового інформаційного середовища, наповнюючи його необхідними для себе атрибутами, одним із яких є Інтернет. Для бібліотек доступ до всесвітньої комп'ютерної мережі став уже питанням престижу. І можна тільки радіти тому, що Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека (ЗОУНБ) у змозі надавати своїм користувачам цю послугу.

За визначенням ЮНЕСКО, публічна бібліотека є місцевим інформаційним центром, що надає своїм користувачам (читачам) швидкий доступ до знань та інформації в усіх формах. Вільний доступ до інформації – особливо актуальне завдання сьогодення. Вже намітилася тенденція до розподілу суспільства на тих, хто має широкий доступ до інформації, і тих, хто цього доступу не має. За таких умов рівні можливості всім громадянам повинна надавати саме бібліотека. З огляду на це, головним своїм пріоритетом ЗОУНБ визначила діяльність як загальнодоступного інформаційного центру [1].

Основними напрямками розвитку бібліотеки сьогодні є формування документно-інформаційних фондів на базі вітчизняних і зарубіжних документів, їхнє бібліографічне та аналітичне оброблення, впровадження комп'ютерних технологій, створення й розширення баз даних із різних галузей науки і техніки, забезпечення використання світових інформаційних ресурсів, адаптація бібліотечних кадрів до роботи у нових соціально-економічних та технологічних умовах.

ЗОУНБ бере участь у реалізації проектів "Інтернет-центри в публічних бібліотеках", "Вікно в Америку" (Посольство США в Україні), "Створення регіональних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек" (Міжнародний фонд "Відродження"). Дворічна співпраця з цими інститутами дозволила бібліотеці набагато збільшити свій інформаційний потенціал. Безкоштовно отримано понад 3 тис. книг, відео- та аудіокасет, лазерних

дисків; забезпечено доступ

користувачів до Інтернет-ресурсів; придбано технічне та програмне забезпечення на суму близько 298 тис. грн. Це сприяло збільшенню числа користувачів бібліотеки на 5 тис. осіб; активізації масової роботи – запрацювали англomовний та кіноclubи; встановленню контактів з багатьма цікавими людьми в місті, області й за межами країни і, на рещті, значному підвищенню професійного рівня бібліотечарів закладу [2].

Сьогодні інформація в електронному форматі дозволяє зберігати її більш компактно, надійно та поширювати набагато оперативніше. Адже створення електронних документів, надання інформації у вигляді електронних видань та різноманітних електронних колекцій – не данина моді, а реальність і суспільна потреба.

Роль бібліотеки у забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів важко переоцінити. Якщо раніше процес поповнення фондів розглядався лише як придбання бібліотекою інформації, то тепер, з появою електронних видань, Інтернету, – це скоріше отримання права на доступ до інформації.

Найбільш розповсюдженими базами даних, до яких бібліотеки України мають доступ, є БД правової аналітичної інформації, що містять не тільки документи, але й огляди, коментарі фахівців з тих чи інших галузей знання. Для того, щоб бібліотечне обслуговування було найбільш ефективним, треба не тільки удосконалювати його системну структуру, сам процес, а й визначити перспективи розвитку і головне – знати користувача, його інформаційні потреби.

Задоволення індивідуальних інформаційних запитів громадян Закарпаття з числа національних меншин – один із головних напрямів діяльності ЗОУНБ, важливий критерій оцінки ефективності її роботи. Він реалізується через документне, довідкове та інформаційне обслуговування. Користувачі з числа національних меншин бібліотекою обслуговуються першочергово.

Інформаційні потреби сучасного користувача характеризуються безперервним розвитком. Вони зростають і змінюються відповідно до закономірностей розвитку суспільства. Так, на інформаційні потреби національних меншин впливають зміни у політиці країни щодо національностей, які проживають на її території. Мають істотне значення створення нових соціальних інститутів, які обслуговують певну соціальну групу; відродження та взаємозв'язок різних національних культур; зростання інтересу до історії розвитку етносів тощо.

Л. Голубка

При обслуговуванні таких користувачів працівники ЗОУНБ використовують міжбібліотечний та міжнародний абонементи; удосконалюють довідково-бібліографічний апарат бібліотеки, що є основою підготовки інформаційно-бібліографічних та довідкових видань; виконують тематичні довідки за запитами споживачів із використанням власних фондів, забезпечують можливість доступу до інформаційних ресурсів інших бібліотек, інформаційних центрів, установ; готують бібліографічні видання у друкованому та електронному форматах; організують виставки нових надходжень документів до фондів.

Однією з головних проблем діяльності ЗОУНБ є забезпечення нормативних умов і режиму фізичного збереження документних фондів, організація їхнього обліку і використання, реставрації та консервації, створення страхових копій. Важливе завдання – зберегти для майбутніх поколінь найповніші зібрання документів із певних галузей знання, ретельно підібраних протягом десятків років [3].

Організовано роботу з виявлення рідкісних і цінних видань (спеціальний облік яких до цього часу не вівся). На сьогодні виявлено близько 2 тис. примірників таких документів, серед яких видання 80-х років XIX ст. і найбільш цінна частина книгозбірні – фонд краєзнавчих видань, зокрема раритетних: видання 1915–1930-х років, колекції друків з автографами авторів та мініатюрних видань, альбоми з репродукціями відомих митців, а також окремі рідкісні видання мовами національних меншин Закарпаття. На ці матеріали створено зведений (по області) каталог, розроблено план їхньої популяризації.

Щороку зростають кількість інформаційних запитів, видача довідкових і бібліографічних видань. Збільшується й число виконаних довідок мовами національних меншин (понад 4 тис. на рік). У бібліотеці розроблено "Координаційний план інформаційної роботи", який укладено на основі вивчення профілю, статистики, економіки регіону, конкретного аналізу читачької аудиторії. Планом передбачено розширення тематики бібліографічної інформації, конкретизовано цільове призначення і читачьку адресу інформаційних матеріалів.

Останнім часом разом із поданням заявок на певну літературу користувачі звертаються до бібліотечних працівників із проханням зорієнтувати їх у масиві документів чи електронної інформації, запропонувати тематичну добірку; на вищому рівні – зробити огляд видань, основних ідей, розробок з певного питання, прослідкувати основні аспекти проблеми, виявити закономірності (наприклад, у політичному житті), виокремити на базі аналізу великого масиву інформації якість вузькоспеціальне питання тощо.

Як правило, сьогодні для виконання цих запитів у більшості бібліотек вже створено спеціальні інформаційно-аналітичні підрозділи [4]. Так, у ЗОУНБ у структурі відділу довідково-бібліографічної роботи працюють безкоштовний Інтернет-центр,

відкритий за сприяння Посольства США в Україні, Регіональний інформаційний центр, організований при підтримці МФ "Відродження", а також сектор Інформації з питань культури і мистецтва.

Наразі в області реалізується Програма інформатизації галузі культури і мистецтва. Цим документом передбачено упродовж 2000–2005 рр. сприяти підвищенню інтелектуального потенціалу населення, забезпеченню його потреб в інформації на основі передових технологій, розширити доступ до електронних каталогів та інших бібліографічних ресурсів національних бібліотек України і світу. Заплановано участь бібліотек області у формуванні загальнодержавного галузевого довідково-пошукового апарату під орудою Інформцентру з питань культури та мистецтва НПБ України, проведення науково-дослідної роботи в бібліотечних закладах, організацію культурного співробітництва із зарубіжними країнами і т. ін.

Визначальними факторами подальшого розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів мають стати їхня інтеграція в корпоративну систему організаційно-методичного та технологічного забезпечення бібліотечно-інформаційних процесів. Розвиток ресурсної бази бібліотек потребує скоординованих дій у питаннях формування ресурсів, зокрема комплектування фондів періодичних видань; посилення книгообмінних зв'язків; створення власної інформаційної продукції; інформування про сформовані бібліотеками бази даних, довідкові та бібліографічні видання, виконані письмові бібліографічні довідки, переклади тощо. Все це повною мірою стосується і діяльності ЗОУНБ.

Можливості для використання комп'ютерної технології в бібліотеці величезні, оскільки найважливіше її призначення – бути джерелом інформації, пропонувати своїм користувачам необмежений доступ до розмаїття світових інформаційних ресурсів, адже марно говорять: "Хто володіє інформацією, той володіє світом".

Список використаної літератури

1. Григаш Л.З. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека і культурне життя краю // Скарбниця духовності. – Ужгород, 1997. – С. 43.
2. Інтернет прийшов у бібліотеку (ЗОУНБ) / Карпат. євроміст. – 2003. – 18 січ. – С. 3.
3. Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності: До 55-річчя ЗОУНБ / Уклад. Н.М. Панчук. – Ужгород, 2000. – С. 21.
4. Горювий В. Процес вдосконалення бібліотечного обслуговування користувачів в контексті впровадження електронних технологій // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вип. 8 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2002. – С. 8.

СЬОГОДНІ функції та зміст діяльності публічних бібліотек України суттєво розширюються, і вони стають більш важливими для суспільства: зростає популярність цих закладів серед жителів регіонів, їхніми послугами й можливостями активніше користуються владні органи.

Коли в умовах соціально-економічних перетворень у 90-х роках різко скоротилося бюджетне фінансування, перед Херсонською ОУНБ ім. О. Гончара дуже гостро постала проблема виживання. Колектив бібліотеки бачив можливість виходу з цієї ситуації у тому, щоб довести владним органам і місцевій громаді свою необхідність. Тоді й з'явилася ідея створення відділу інформування органів влади.

Його роботу було націлено на забезпечення довготермінової взаємодії владних структур і бібліотеки. Інформування адміністрації області і мерії міста здійснювалося шляхом аналітико-систематичної обробки документів з конкретних актуальних проблем. Але через декілька років стало зрозумілим, що однією з обов'язкових ознак демократичного суспільства є відкритість інформації стосовно діяльності органів влади та їхній зворотний зв'язок з населенням через бібліотеку. Тому ОУНБ ім. О. Гончара взяла на себе функцію посередника між владою і жителями. У 1998 році відділ інформування органів влади було реорганізовано у відділ ділової інформації. 2001 року цей підрозділ, згідно з розпорядженням голови Херсонської обласної адміністрації № 1121 від 12.11.01 "Про створення центрів регіональної інформації на базі публічних бібліотек області", перетворено на регіональний інформаційний центр (РІЦ) для кумуляції інформаційних ресурсів регіону і створення регіонального інформаційного порталу. Відповідно було затверджено і "Положення про регіональний інформаційний центр".

Потенціал РІЦ вже зараз повною мірою відповідає попиту споживачів, основними цільовими групами серед яких визначено:

- користувачів бібліотеки;
- постачальників інформації;
- місцеві органи влади;
- бізнес-структури.

Інформаційна діяльність бібліотеки перейшла на нову основу.

На практиці розвиток взаємного партнерства відбувається шляхом укладання угод про співробітництво і договорів щодо інформаційного обслуговування. Вже у 2003 році бібліотека завдяки цій діяльності зробила 27 тис. грн., у 2004 році – 12 тис. грн. Угоди про співробітництво укладено з муніципальними органами влади, бізнес-структурами, банківськими закладами. В останні два роки входить у традицію відзна-

чення у бібліотеках днів державо-го службовця для працівників районних адміністрацій області, днів районів міста.

Н. Коротун

Аналітичне дослідження, проведене у 2003 році міською громадською організацією "Розвиток", показало, що актуальними є два види зв'язку і взаємовпливу між органами місцевого самоврядування м. Херсона і громадськістю. Прямий зв'язок передбачає ефективне забезпечення інформаційно-комунікативної, організаційно-соціальної, просвітницької функцій, а зворотний – функції аналітичну, діалогово-творчу і народовладдя. Вважаємо, що велику роль тут буде відігравати створення регіонального інформаційного порталу, через який бібліотека надаватиме кожному користувачеві інформацію про посадовців і діяльність облдержадміністрації, обласної ради, мерії міста, нормативно-правові документи. Наразі почалося формування бази даних "Херсонщина офіційна".

ОУНБ ім. О. Гончара має всі можливості для підтримання зворотного зв'язку "влада – громадськість", для чого розробляється спеціальна програма.

Головними критеріями якості послуг з надання у користування інформаційних ресурсів ми вважаємо:

- достовірність;
- оперативність;
- своєчасність;
- актуальність;
- повноту;
- структурованість;
- доступність.

Створення нової служби забезпечить такий рівень інформаційного сервісу, який відповідатиме потребам жителів регіону в новому інформаційному суспільстві. Працюючи в цьому напрямі, ми створили інформаційний кластер (вузол) Дніпровського району м. Херсона. Відповідно вже вийшло розпорядження голови Дніпровського райвиконкому "Про створення інформаційного кластеру Дніпровського району <...> спільно <...> з обласною універсальною науковою бібліотекою ім. О. Гончара". З іншими виконками існує домовленість щодо призначення відповідальних осіб для координації інформаційної діяльності.

Розвиток інноваційних функцій бібліотеки забезпечує збільшення обсягу накопичуваної інформації про регіон, покращує доступ до неї, розвиває партнерські стосунки між місцевими постачальниками інформації і регіональними користувачами.

Здійснення проекту зі створення регіонального інформаційного порталу кардинально змінює роль бібліотеки в суспільстві. Ми стаємо своєрідним інформаційним шлюзом між владою і громадою, що дає можливість пришвидшити реалізацію ідеї "електронного уряду".

З кожним роком збільшується зацікавлення споживачів регіональним інформаційним продуктом. Щоправда, такою є і загальнонаціональна тенденція.

Розширення інформаційної інфраструктури місцевого самоврядування, наближення її до населення, посилення можливостей зворотного зв'язку – ці функції ОУНБ ім. О. Гончара вже виконує. Але існує необхідність покращання її матеріально-технічної бази, зокрема придбання більш досконалих комп'ютерів.

Найбільш "вузькими місцями" у розвитку співробітництва органів влади і бібліотеки сьогодні є:

1) робота з місцевими депутатами різних рівнів. В їхніх приймальнях немає ні електронних баз даних, ні особистих звітів, ні інформації щодо діяльності влади, ні регіональних програм;

2) інформаційна підтримка некомерційних та громадських організацій;

3) розвиток медіарелейшнз – взаємного обміну інформацією між РІЦ і ЗМІ.

Зараз активно працюємо над тим, щоби ці проблеми вирішити. Продовжується розширення інфраструктури інформаційної взаємодії органів влади і громадськості. Конкретно це такі дії:

1) на базі бібліотеки створюються БД за напрямками соціального розвитку регіону та соціально значущої інформації;

2) розпочато роботу із залучення до інформаційної взаємодії сучасних телекомунікаційних засобів (Інтернет, електронна пошта);

3) розвивається міське веб-кільце (в рамках віртуального інформаційного кластеру) між бібліотекою і всіма структурами державної влади та органами самоврядування.

У 2005 році планується створення міжрайонних інформаційних кластерів з метою подальшого розвитку Херсонського регіонального порталу (базові райони: Скадовський, Генічеський, Цюрупінський, Каланчацький). Забезпечуються всі умови для дистанційного довідково-інформаційного обслуговування користувачів.

За останні роки бібліотека стала більш помітною для місцевої влади і привабливою для користувача. А це означає, що ми успішно реалізуємо свій потенціал і робимо все можливе, щоби херсонці і жителі області не відчували дефіциту інформації.

ТРАДИЦІЙНИЙ ФОРУМ У МОСКВІ

КОНФЕРЕНЦІЇ. СЕМІНАРИ. ЧИТАННЯ

Т. Вилегжаніна

У

квітні 2005 року на запрошення Російської державної бібліотеки генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України Т. Вилегжаніна, заступник генерального директора Національної бібліотеки України ім. В.І Вернадського А. Бровкін брали участь у роботі міжнародної конференції "Електронні бібліотеки Росії: доступ до інформації і розвиток соціокультурних комунікацій", що проходила у рамках традиційних Рум'янцевських читань, та у засіданні Ради директорів національних бібліотек держав СНД (м. Москва).

Учасниками конференції були також директори національних бібліотек з Казахстану, Грузії, Таджикистану, Азербайджану, Латвії, Російської Федерації.

Обговорювалися різноаспектні проблеми: розвиток соціокультурних комунікацій; електронні

фонди і електронні колекції; закон про авторське право і легітимність дій бібліотек щодо забезпечення конституційних прав громадян на доступ до інформації; організація доступу до електронної інформації тощо.

Конференція проходила у формі пленарного засідання та засідання секції (м. Дубна, Національний університет природи, суспільства, людини).

Під час конференції відбулася презентація проекту "TEL" (Європейської бібліотеки), учасниками якого є понад 10 національних бібліотек Європи (у т. ч. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського).

Радою директорів національних бібліотек країн – учасниць СНД розглядалися такі питання:

– видання збірника "Національні бібліотеки країн СНД";

– підтримка веб-сайту "СОНЕГОС";

– участь у підготовці журналу "Вісник Бібліотечної Асамблеї Євразії" (зокрема, було відзначено, що у часописі щорічно друкуються близько 10 статей бібліотечних фахівців України);

– міжбібліотечний абонемент, електронна доставка документів в країнах СНД;

– проект угоди про співробітництво.

Участь у такій представницькій нараді дала змогу зробити висновок, що бібліотечну спільноту на терені СНД хвилюють ті ж самі проблеми, що й в Україні. Наразі перед бібліотечними фахівцями стоїть широке коло актуальних питань, що потребують якнайшвидшого розв'язання.

«КРУГЛИЙ СТІЛ» З ПРОБЛЕМ КАТАЛОГІЗАЦІЇ

19

квітня 2005 року Національна парламентська бібліотека України і кафедра документальних комунікацій Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (ДАКККіМ) провели "круглий стіл" "Проблеми каталогізації".

Перше його засідання за темою: "Використання Інформаційно-пошукового тезауруса НПБ України в процесі каталогізації" відбулось у приміщенні НПБ України. У заході взяли участь 29 спеціалістів з провідних установ міста: національних бібліотек України – ім. В.І. Вернадського, для дітей; державних – науково-педагогічної імені В.О. Сухомлинського, наукової медичної, науково-технічної, історичної, наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН; Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки м. Києва; ДАКККіМ.

"Круглий стіл" відкрила генеральний директор НПБ України Т. Вилегжаніна. У своєму екскурсі "Сучасний стан інформаційно-пошукових мов вербального типу в зарубіжних країнах" вона, зокрема, зупинилася на Списку предметних рубрик Бібліотеки Конгресу США "Library of Congress Subject Headings", "Словнику мови предметних рубрик Бібліотеки Народової" (Польща), тезаурусі EUROVOC, інформаційно-пошукових тезаурусах, розроблених Інститутом наукової інформації з суспільних наук Російської академії наук тощо.

З ґрунтовною доповіддю "Проблеми науково-методичного забезпечення процесу каталогізації" виступив доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри документальних комунікацій ДАКККіМ М. Слободяник. Він наголосив на необхідності об'єднання зусиль провідних інформаційних установ у сфері наукового, методичного та інформаційного забезпечення бібліотечної діяльності; зупинився на проблемах стандартизації в галузі каталогізації, зокрема створення національного комунікативного формату обміну бібліографічними даними УкрМАРК, який розробляється дуже повільно.

Наступні дві доповіді старшого викладача кафедри документальних комунікацій ДАКККіМ і головного бібліотекаря НПБ України О. Збанацької були присвячені безпосередньо темі засідання. У першій – "Особливості структури та лексичного наповнення Інформаційно-пошукового тезауруса НПБ України" – йшлося про структуру словника та лексичні одиниці, котрі включено до його складу. Було представлено як друкований варіант, так і електронну версію Тезауруса. Показано технологію пошуку термінів і перенесення їх до відповідного поля АІБС.

Друга доповідь – "Використання Інформаційно-пошукового тезауруса НПБ України в процесі каталогізації" – була не стільки теоретичною, скільки практичною. На конкретних прикладах останніх надходжень до фондів НПБ України показано, як індексуються книги у процесі каталогізації. Зосереджено увагу на різновидах предметних рубрик; їхньому використанні стосовно конкретних документів; кількості предметних рубрик, які може мати один документ; структури та технології їхньої побудови.

На "круглому столі" обговорювалися також питання подальшої підтримки Інформаційно-пошукового тезауруса (ІПТ), а саме: введення нових лексичних одиниць до його складу та вилучення застарілих термінів; можливості галузевих бібліотек на базі ІПТ НПБ України більш детально розробляти свої галузі і власноруч вводити нові терміни; можливості вбудови Тезауруса до будь-якої АІБС; а також стосовно документів, на які складаються предметні рубрики.

У процесі обговорення дійшли висновків, що за допомогою ІПТ НПБ України можна і потрібно уніфікувати пошуковий образ документа, але для того, щоб уніфікувати пошуковий образ запиту, необхідно вбудувати ІПТ у саму АІБС.

Під час засідання "круглого столу" проводилось анкетування учасників, результати якого показали, що більшість бібліотек користуються ПЗ ІРБІС. Основними класифікаційними інформаційно-пошуковими мовами є УДК, ББК; предметизаційними та дескрипторними ІПМ – МESH (Державна наукова медична бібліотека України) і власні тезауруси (Національна бібліотека України для дітей). На запитання, чи використовують ІПТ НПБ України у процесі каталогізації, половина учасників відповіли ствердно і зазначили, що він допомагає в роботі, але серед складнощів виділили відсутність деяких термінів.

На запитання, чи задовольняє пошук документів в АІБС самих каталогізаторів та користувачів бібліотек, відповіді були позитивними. Бібліотеки також хотіли б удосконалити програмне та лінгвістичне забезпечення. Серед побажань щодо подальшої співпраці Державною науковою медичною бібліотекою України було висунуто пропозицію стосовно об'єднання каталогізаторів у "Раду каталогізаторів" при НПБ України.

На закінчення учасники висловили задоволення результатами роботи "круглого столу" і побажали надати подібного роду обговоренням регулярного характеру.

У квітні ц. р. на базі Дніпропетровської обласної універсальної бібліотеки відбулася тижнева школа методистів ЦБС області. Її програму було побудовано з врахуванням інтересів слухачів, які мали змогу ознайомитися з діяльністю ОУНБ та Центральної міської бібліотеки для дорослих м. Дніпропетровська.

В рамках школи було проведено виїзне заняття на базі Томаківської районної централізованої бібліотечної системи. Слухачі дізналися не тільки про роботу РЦБС, а й про велике розмаїття культурних заходів, які сьогодні до послуг населення Томаківки. У занятті брали участь культурознавець, викладач Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Української академії державного управління при Президентові України Н. Чередник, завідувачка відділу наукового аналізу та розвитку бібліотечної справи НПБ України І. Цуріна, головні фахівці Дніпропетровської ОУНБ, співробітник обласної газети, краєзнавець М. Чабан, директор ЦМБ для дорослих Є. Шамичкова, працівники РЦБС Томаківського району.

Чітке бачення місця публічних бібліотек у сучасній соціально-культурній інфраструктурі представила у своїй доповіді начальник відділу культури Томаківської райдержадміністрації М. Даровських. Стратегію розвитку культури Дніпропетровська в рамках комплексної програми розвитку галузі розкрила заступник начальника управління культури і мистецтв Миськради В. Свобода.

Форми роботи у школі були найрізноманітнішими: традиційні доповіді, мультимедійні презентації, практичні консультації та методичні поради, представлення відділів бібліотек – учасниць школи, особисті враження від знайомства з бібліотеками Фінляндії. У творчій лабораторії методиста "Спілкуємося разом" сім методистів районних та міських ЦБС захищали своє бачення концепції подальшого розвитку методичної роботи на найближчі 5 років.

Уявлення про сучасний стан методичної роботи у бібліотеках регіону можна було отримати вже в перший день роботи школи за допомогою великої, розширеної виставки "Методичні служби: орієнтир на практику", на якій було представлено лише невелику частину з 586 документів, отриманих ОУНБ від ЦБС області протягом 2004 р. Вона вражала нетрадиційним оформленням, нешаблонними, оригінальними звітами, інформаційними добірками, індивідуальними планами, програмами, зразками рекламної продукції. Зважаючи на те, що тільки 4 ЦБС області мають комп'ютери з виходом в Інтернет, можна лише дивуватись, як зуміли розробити та цікаві рекламні, інформаційні проспекти інші бібліотеки області, включаючи сільські філії.

Саме нетрадиційний підхід до роботи публічної бібліотеки, зокрема методичної, в умовах сьогодення розкрила у своїй консультації "Позиціонування бібліотеки, або Новий ракурс звичної діяльності" завідувачка відділу наукової організації і методики бібліотечної роботи ОУНБ І. Луньова. Вона яскраво і неординарно провела мультимедійну презентацію "Бібліотеки Дніпропет-

ровщини: цифри, факти, події (підсумки минулого року)". Здійснений І. Луньовою аналіз діяльності, що супроводжувався показом діаграм, графіків, фотографій, зразків видавничої діяльності й не тільки, зацікавив усіх присутніх і підтвердив, що публічні бібліотеки Дніпропетровщини змінюють звичний імідж, стаючи справжніми інформаційними центрами та осередками культури. Певним підтвердженням цього стали презентації регіонального інформаційного порталу "Дніпропетровщина", інформаційно-ресурсного центру "Вікно в Америку" (працівниця якого успішно впроваджує сучасні засоби у рекламну діяльність, нові форми спілкування), віртуальної краєзнавчої бібліотеки ЦМБ.

Майбутнє публічної бібліотеки та шляхи досягнення поставленої мети представила у своїй мультимедійній презентації "Публічні бібліотеки XXI століття" завідувачка відділу наукового аналізу та розвитку бібліотечної справи НПБ України І. Цуріна. Певним доповненням до цієї теми став ще один її виступ – "Стратегічне планування в зарубіжних країнах", адаптований до умов діяльності невеликої публічної бібліотеки. Інтерес фахівців викликали консультації заступника директора ОУНБ Т. Абрамової "Організаційна культура бібліотеки і культура організації" та "Бібліотечні технології: актуальні питання роботи з фондом". Присутні отримали багато методичних порад та консультацій як від працівників ОУНБ, так і інших провідних бібліотек Дніпропетровська.

А ще було багато спілкування в позаробочий час, обговорень побаченого й почутого, порівнянь і обмінів власним досвідом, пропозицій та побажань. Учасники школи висловили одностайну думку, що бібліотекам конче потрібна сучасна правова база, зокрема, затверджене положення про публічну бібліотеку, прийняття галузевої інструкції про роботу з книжковим фондом відповідно до вимог щодо його актуалізації й очищення. Назріло також питання розробки державних стандартів якості діяльності публічних бібліотек, які б були гармонізовані з існуючими міжнародними стандартами. Є потреба і в затвердженні норм на виконання бібліотечних процесів із врахуванням реальних витрат робочого часу, які б уможлилювали виконання бібліотеками своїх основних функцій, зокрема, відповідно до вимог владних структур стосовно участі книгозбірень в усіх існуючих державних та місцевих програмах, що, врешті, й робить бібліотеку – бібліотекою.

Необхідне і сучасне професійне бачення роботи публічної бібліотеки для задоволення потреб саме населення, впровадження маркетингової концепції комплектування, яке дозволить не лише задовольняти освітньо-навчальні запити учнівської молоді, а і забезпечувати інформаційні, культурницькі, дозвіллієві інтереси жителів регіону. Цьому може допомогти систематичне ознайомлення з кращими зразками бібліотечного досвіду, що і було зроблено під час проведення квітневої школи методистів Дніпропетровщини. Її учасники при підведенні підсумків роботи були одно-

НАСТАВ ЧАС ЩОСЬ ЗМІНИТИ!

(З досвіду роботи бібліотеки-філії № 1
Нікопольської ЦБС Дніпропетровської області)

БІБЛІОТЕКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

ШОВ 1999 рік... Дуже тяжкий. Підприємства та бібліотеки закривали, зарплатню не виплачували. Ми, працівники бібліотеки-філії № 1 Нікопольської ЦБС Дніпропетровської області, постійно були під загрозою скорочення, а бібліотека – закриття. І нам нічого не лишалось, як у тій приказці: "Пан чи пропав!", – заглянути у своє майбутнє, краще майбутнє... Так з'явився проект "Бібліотека майбутнього. Бібліотечно-інформаційний центр", який викликав тільки усмішку: "Зарплатню людям не виплачують, а ви – бібліотечно-інформаційний центр".

Та ми продовжували працювати: обслуговувати читачів, проводити захоплюючі літературні мандри по країнах світу: Америці, Ізраїлю, Італії; різноманітні зустрічі: то з дизайнером-модельєром, то з людиною, яка вирвалася із кримінального світу, написавши про це книгу-сповідь. Все це фіксували на фотоплівці, самі не здогадуючись, як скоро нам це знадобиться.

І так пройшли 2000, 2001 роки – в роботі, у прагненні бути необхідними суспільству, читачам, у спробі реалізувати свої плани та й самих себе.

2001 року в місті оголосили конкурс на кращу виставку "Що таке робити добро?". Філія у нас маленька та й книгозабезпечення бажало б бути кращим. Але було велике бажання не стояти на місці, рухатись уперед. І ми отримали перше місце, як сказала голова журі: "За ідею!".

Чому це я згадала? Всіляка перемога має початок...

2002 року директор ЦБС Л. Шевцова привезла з обласної наради запрошення до участі у конкурсі, оголошеному відділом преси, освіти, та культури Посольства США в Україні "Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP-II)". І це був шанс. Розглянувши, поміркувавши (строки були обмежені), вирішили – беремось, це – наше!

Настав час щось змінити.

Як писали ночами, як допомагали рідні, знайомі: хто технікою, хто грошиками – можна писати окрему розповідь. За їхню безкорисливу

допомогу, віру в нашу спільну працю – велика шана та наша вдячність!

Проект ми відправили експрес-поштою до Києва, і прийшла звістка про перемогу.

Три місяці велася підготовча робота з відкриття Інтернет-центру на базі двох бібліотек системи – централь-

ної книгозбірні й нашої філії: тендер, підписання угод, закупівля техніки, підготовка приміщень та багато іншого.

Нарешті настав довгоочікуваний день. Приїхали гості – другий секретар Посольства США Патрік Елсворс та представник української сторони Леся Шкурат. У центральній бібліотеці звучали добрі слова, привітання, побажання. Були телебачення, преса...

Як це цікаво! Вікно у світ інформації відкрито. Тепер ніщо (ні нестача коштів, ні відсутність техніки) не в змозі зупинити прагнення людини до знань. Цей довгоочікуваний день пройшов якимось швидко, дуже швидко...

І почалися трудові будні. Спочатку було важко. Коли ми вчилися у вузах, технікумах та потім по 20-30 років працювали за бібліотечною кафедрою, обслуговуючи читачів (кожний на своєму місці). Ми знаємо, як знайти потрібну інформацію, оформити її належним чином та як готовий кінцевий продукт запропонувати своєму читачеві.

У сучасному інформаційному середовищі треба було навчатися новій справі, йти в ногу з потребами сьогодення. Бібліотекарі пройшли навчальний курс за програмою "Інформаційні технології на допомогу бібліотекам". І потім одразу вчили цього користувачів, зокрема на курсах "Інтернет як бібліотечна послуга". Програму курсів розробили та впроваджують завідувачка Інтернет-центру філії № 10. О. Рудоманова та програміст М. Стрілецька.

Лише за два роки діяльності послугами Інтернет-центру скористалися 3 236 користувачів, які відвідали його 14 560 разів. Навчальний курс з основ пошуку інформації в Інтернеті опанували 222 користувачі.

Вже через деякий час стало зрозуміло, в яких ще напрямках може працювати Інтернет-центр, які ще є можливості для інформаційного обслуговування читачів.

Розробили новий проект "Бібліотека сучасності – бібліотечно-інформаційний центр", котрий, після розгляду міськдержадміністрацією, був занесений у стратегічний план розвитку міста до 2010 року та затверджений на сесії міськради. За цим проектом нами було підготовлено річний план фінансування Інтернет-центру, який став основою міського бібліотечно-інформаційного центру.

Дуже важливий момент – це приїзд тренерів. Ми вдячні спеціалістам, які завітали до нашого невеличкого міста і два дні проводили навчання, надавали допомогу у підвищенні професійного рівня працівників бібліотеки. Побачивши наш потяг до знань, професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва В. Скарн запропонувала навчання на курсах з підвищення кваліфікації. Щодо проекту "Бібліотека сучасності – бібліотечно-інформаційний центр", то Валентина Кирилівна, взявши

Л. Білоцерковська

його у руки, сказала: "Він, як жива дитина, гріє душу. Молодці!"

Пропонуємо вашій увазі уривки з проекту.

"Міська централізована бібліотечна система м. Нікополя має на меті відкриття бібліотечно-інформаційного центру, що приведе до більш ефективних та зручних форм надання інформації читачам".

Серед основних положень і заходів проекту:

– Створення навчально-розвиваючого відділу для підвищення освітнього рівня учнів шкіл, училищ, студентів технікумів та ВНЗ; на допомогу здобуттю вищої освіти службовцями, вчителями, бізнесменами та іншими категоріями населення. Для цих категорій користувачів передбачається: підготовка курсів "Основи комп'ютерної грамотності та пошук інформації в Інтернеті", "Основи економічної грамотності" та ін.; навчання та підвищення професійного рівня у зручний для кожного час (дистанційна форма навчання).

– Створення відділу ділової та соціально-побутової інформації з метою більш оперативного і в повному обсязі інформування населення про діяльність міських,

обласних та державних органів влади. З огляду на це, важливим напрямом діяльності бібліотечно-інформаційного центру є взаємодія з владними органами.

– Створення відділу бібліотечних інновацій для впровадження новітніх технологій у бібліотечні процеси та налагодження зв'язків з бібліотеками України, країн СНД та інших країн.

– Організація технічного відділу для утримання та розвитку технічної бази бібліотечно-інформаційного центру.

Є у проекті положення про необхідність розробки сучасного дизайн-проекту бібліотечно-інформаційного центру та його втілення у життя.

Право людини на інформацію є невід'ємним. І саме бібліотечно-інформаційний центр повинен стати тим регіональним осередком інформації, який накопичує, зберігає та розповсюджує інформаційні ресурси, що сприятиме входженню Нікопольського регіону в інформаційний простір України та світу.

ДО УВАГИ АБІТУРІЄНТІВ!

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФАКУЛЬТЕТ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ КАФЕДРА БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА І БІБЛІОГРАФІЇ запрошує на навчання за спеціальністю "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія"

Здійснюється підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "спеціаліст" – термін навчання – 4 роки (денна форма) і 5 років (заочна форма) на базі загальної середньої освіти чи кваліфікації молодшого спеціаліста та "бакалавр" – термін навчання – 3 роки (денна форма) і 4 роки (заочна) на базі загальної середньої освіти. Студенти зараховуються як на бюджетну, так і на платну форму навчання. Крім того, здійснюється прийом абітурієнтів, які мають середню спеціальну освіту і кваліфікацію молодшого спеціаліста, для отримання кваліфікації "спеціаліст" на скорочений термін навчання (3 роки заочно) за координуваним навчальним планом (платна форма навчання). Для всіх абітурієнтів – два вступні іспити: з української літератури усно (профілюючий) та української мови (диктант).

Випускники вищих навчальних закладів, що мають кваліфікацію "спеціаліст" з книгознавства, бібліотекознавства, бібліографії, запрошуються на навчання в магістратуру з відповідної спеціальності.

Навчання платне. Денна форма (термін – 1 рік). Вступний іспит – комплексний, з книгознавства, бібліотекознавства і бібліографознавства в обсязі кваліфікаційних вимог до спеціаліста.

З 2004 р. при кафедрі відкрито аспірантуру з книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства (денна форма – 3 роки навчання, заочна – 4 роки). Вступні іспити – з філософії, іноземної мови та спеціальності; до документів додається реферат з обраної наукової теми.

Плата за навчання – 1000-1200 грн. за рік (можлива оплата по семестрах).

Прийом документів на заочну форму навчання – з 27 травня по 30 червня, вступні іспити – з 1 червня; на денну форму навчання – з 24 червня по 15 липня, вступні іспити – з 16 липня; в аспірантуру – з 1 по 30 вересня, вступні іспити – з 1 жовтня.

Навчальний план спеціальності забезпечує стандартну підготовку з циклу гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, ґрунтовну базову підготовку з циклу фундаментальних дисциплін (інформатики, документознавства, книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства), глибоку спеціальну підготовку завдяки циклу професійно-орієнтованих і спеціальних дисциплін.

Університет готує книгознавців, бібліотекарів-бібліографів широкого профілю для роботи в бібліотеках, документально-інформаційних та книжкових установах різних типів і форм власності.

Кафедра бібліотекознавства і бібліографії розташована в корпусі факультету документальних комунікацій та менеджменту за адресою: вул. Толстого, 3, к. 86, м. Рівне, 33028. Тел. деканату (0362) 22-41-61.

Приймальна комісія працює щодня з 9-00 до 17-00 у головному корпусі РДГУ за адресою: вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, 33028. Телефони: (0362) 26-48-69, 22-34-07, 26-60-09.

За результатами VI Всеукраїнського рейтингу, організованого Центром рейтингових досліджень "Еліт-Профі" (директор – Г. Родина), Фондом сприяння розвитку мистецтв (почесний президент – А. Толстоухов), редакцією журналу "Книжник-review" (головний редактор – К. Родик), визначено коло кращих видань України за 2004 рік.

Партнерами цьогоорічної акції виступили Асоціація українських письменників, Міністерство культури і мистецтв України, Національна парламентська бібліотека України. Інформаційну підтримку надано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України.

Репертуар книжок, випущених від грудня 2003 до грудня 2004 року українськими видавцями самостійно або у співпраці з іноземними, оцінювали 102 експерти з числа фахівців у галузях літератури, науки, мистецтва, бібліотечної справи, книгодрукування за 10-ма номінаціями відповідно до хронології, географічної належності або суміжної тематики.

Підсумкова урочиста акція з оприлюднення переможців рейтингу з церемонією вручення їм почесних дипломів відбулася 10 березня у Київському академічному театрі оперети. Вона проходила в рамках Європейської міністерської конференції з питань політики у сфері засобів масової інформації.

ЛАУРЕАТИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕЙТИНГУ

- Античные памятники Крыма. – К.: Мистецтво. – 288 с.
- Атлас світу. – К.: Картографія. – 140 с.
- Бжехва Я. На землях бергамотах. – Л.: Вид-во Старого Лева. – 32 с.
- Білоцерківець Н. Готель Централь. – Л.: Кальварія. – 120 с.
- Блій Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти. – К.: Либідь. – 740 с.
- Бодріяр Ж. Символічний обмін і смерть. – Л.: Кальварія. – 376 с.
- Вандич П. Ціна свободи: Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. – К.: Критика. – 462 с.
- Вілсон Е. Українці: несподівана нація. – К.: К.І.С. – 552 с.
- Вінграновський М. Вибрані твори у трьох томах. – Тернопіль: Богдан. – (Маєстат слова). – Т. 1. – 400 с.; Т. 2. – 400 с.; Т. 3. – 352 с.
- Воронина Л. Суперагент 000. Таємниця золотого кенгуру: Дит. детектив. – Вінниця: Тезис: Со-няшник. – 192 с.
- Грицак Я. Страсті за націоналізмом: Іст. есеї. – К.: Критика. – 344 с.
- Давня українська ікона із приватних збірок. – К.: Родовід. – 336 с.
- Дам'янов С. Антологія сербської постмодерної фантастики. – Л.: Піраміда. – 300 с.
- Дереш Л. Поклоніння ящірці. – Л.: Кальварія. – 176 с. – (Б-ка журн. "Четвер").
- Дерибас А. Старая Одесса: Забытые страницы: Истор. очерки и воспоминания. – К.: Мистецтво. – 416 с.
- Die Dankbare Bukowina. – Чернівці: Золоті литаври. – 74 с.
- Енциклопедія історії України: В 5 т. – К.: Наук. думка. – Т. 1. А-В. – 688 с.
- Жадан С. Деш Мод. – Х.: Фоліо. – 229 с. – (Графіті).
- Жене Ж. Щоденник злодія. – К.: Юніверс. – 304 с.
- Зубрицька М. Ното legends: читання як соціокультурний феномен. – Л.: Літопис. – 352 с.
- Іващенко-Дзвінковий Г. Нехай козириться!: Гральні карти в іст. і культ. контекстах. – Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС. – 208 с.
- Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / Бистрицький Є., Пролеев С., Кобець Р., Зимовець Р. – К.: Альтерпрес. – 192 с.
- Ісіченко І. Історія Христової Церкви в Україні. – Х.: Акта. – 472 с.
- Історія європейської ментальності. – Л.: Літопис. – 720 с.
- Історія епохи очима людини: Україна та Європа у 1900-1939 рр. – К.: Генеза. – 256 с.
- Касіян В. Автопортрет. – К.: Веселка. – 671 с. – (Б-ка Шевченків. комітету).
- [Книги серії "Зона Овідія". 8 назв]. – К.: Факт:
- Андрусяк І. Часниковий сік (128 с.); Соловей О. Аль Катик (168 с.); Затулівітер В. Четвертий із триптиха (176 с.); Таран Л. Книга перевтілень (136 с.); Бедрик Ю. Цвіт геральдичний та інші поезії (176 с.); Гончар Н. ПРО менеВІСТЬ (148 с.); Дмитриєв А. Сторожевая элегия (124 с.); Коробчук П. Гіллясте лице (168 с.).

- Корогодський Р. Брама світла. Батьки. – К.: Гелікон. – 472 с. – (Укр. модерна л-ра).
- Коцюбинська М. Мої обрії: В 2 т. – К.: Дух і Літера. – Т. 1. 336 с.; Т. 2. 384 с.
- Кримський С. Запити філософських смислів. – К.: ПАРАПАН. – 238 с.
- Крістева Ю. Полілог. – К.: Юніверс. – 480 с.
- Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка): Біогр. матеріали. Документи. Іконографія. – Нью-Йорк – К.: Факт. – 448 с.
- Максимович М. У пошуках омріяної України. – К.: Либідь. – 360 с. – (Пам'ятки іст. думки України).
- Матіос М. Солодка Даруся. – Л.: Піраміда. – 176 с.
- Мідянка П. Срібний прімаш. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ. – 96 с.
- Наливайко С. Індодарійські таємниці України. – К.: Просвіта. – 448 с.
- Нестайко В. Тореадори з Васюківки. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.-355с.
- Нірод Ф. Спогади художника, або Записки щасливої людини. – К.: Либідь. – 180 с.
- Орел Л. Мальоване дерево: Наївний живопис укр. села. – К.: Родовід. – 232 с.
- Павлів В. Синдром програної війни: 12 есе про Олександра Кривенка. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ. – 84 с.
- Політична історія України. XX ст.: У 6 т. – К.: Генеза. – Т. 1. – 424 с.; Т. 2. 488 с.; Т. 3. – 448 с.; Т. 4. – 584 с.; Т. 5. – 720 с.; Т. 6. – 696 с.
- Політковська А. Друга чеченська. – К.: Діокор. – 296 с.
- Пріцак О. Походження Русі: стародавні скандинавські саги і Стара Скандинавія. – К.: Обереги. – Т. 2. – 1304 с. – (Київ. б-ка давнього укр. письменства).
- Резанова Н. Богиня в нежном неглиже... История женского белья, рассказанная серьезно и не очень (100 с.); Чувств изнеженных отрада ... История парфюмерии и косметики (124 с.). – К.: Факт. – (Популяр. енцикл. моды). – [2 окремі книги].
- Різдвяна Рукавичка: українська народна казка з продовженням, що його розповів Іван Малкович. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 28 с.
- Рябчук М. Зона відчуження: Українська олігархія між Сходом і Заходом. – К.: Критика. – 224 с.
- Свідзінський В. Твори: У 2 т. – К.: Критика. – (Відкритий архів). – Т. 1: Поетичні твори. 584 с.; Т. 2: Переклади. Статті. Листи. 512 с.
- Святий Київ наш великий: Малюнки Т. Шевченка та його сучасників: (Альбом). – К.: Мистецтво. – 176 с.
- Стус Д. Василь Стус: життя як творчість. – К.: Факт. – 368 с. – [Відзначено Гран-прі].
- Таємниці міста Лева: Кн. для читання. – Л.: Аверс. – 356 с.
- Токарчук О. Правік та інші часи. – Л.: Кальварія. – 224 с.
- Тоффлер Е. Нова парадигма влади. – Х.: Акта. – 688 с.
- Україна. 1919 рік: Капустянський М. "Похід Українських армій на Київ – Одесу в 1919 році". Маланюк Є. "Уривки зі спогадів": Документи та матеріали. – К.: Темпора. – 558 с.
- Україна і Росія в історичній ретроспективі: [У 3 т.]. – К.: Наук. думка. – Т. 1. Верстюк В. та ін. Україна і Росія в історичній ретроспективі: українські проекти в Російській імперії / В. Верстюк, В. Горобець, П. Толочко. – 504 с.; Т. 2. Україна і Росія в історичній ретроспективі: радянський проект для України / В. Гриневич, В. Даниленко, С. Кульчицький, О. Лисенко. – 532 с.; Т. 3. Кульчицький С., Параханський Б. Україна і Росія в історичній ретроспективі: новітній українській державотворчий процес. – 328 с.
- Україна Incognita (496 с.); Дві Русі (400 с.); Війни і мир, або "Українці – поляки: брати/вороги, сусіди..." (560 с.). – К.: Укр. прес-група. – [3 окремі книги].
- Чикаленко Є. Щоденник (1907-1917): У 2 т. – К.: Темпора. – Т. 1. 428 с.; Т. 2. 464 с.
- Чорновіл В. Твори: У 10 т. – К.: Смолоскип. – Т. 2. 906 с.
- Шевченко Т. Кобзар. – К.: Дніпро. – 340 с.
- Шкандрій М. В обіймах Імперії: Рос. і укр. л-ри новітньої доби. – К.: Факт. – 496 с.
- Янсон Т. Країна мумі-тролів. – Л.: Вид-во Старого Лева. – 352 с.

Список використаної літератури

- Український BEST: Міні-енцикл. книжк. року / Упоряд.: К. Родик, Т. Щербаченко. – К.: Книжник-review, 2005. – 272 с.
- Клименко О. Український BEST // Хрещатик. – 2005. – 17 берез. – С. 3.
www.review.kiev.ua

Підготувала О.Александрова

СЛУЖІННЯ КНИЗІ І ЛЮДЯМ

5 квітня 2005 зустріла свій ювілей директор Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки **Людмила Захарівна Григаш**.

Людмила Захарівна з тієї плеяди вітчизняної інтелігенції, яка не просто працює у сфері культури, а творить її щоденно. Вона живе духовно багатим життям, є по-справжньому щасливою людиною і ось уже більше трьох десятиліть служить вірою і правдою бібліотечній справі.

Народилася Л. Григаш у далекому сибірському місті Нижній Тагіл (Свердловська область) у родині поселенців – німців Поволжя, котрих на початку війни примусово було вивезено з рідних місць.

З відзнакою закінчивши в 1970 році Хустське культурно-освітнє училище, Людмила почала свою трудову діяльність у маленькій Петрівській сільській бібліотеці на Ужгородщині. Помітивши палке завзяття і хист, з якими молодий фахівець поринула в турботи сільської книгозбірні, їй доручають формування нової бібліотеки в с. Середнє, де при мінімальних фінансових можливостях уже через два роки до послуг 1 200 читачів на полицях розміщувалося понад 10 тис. видань.

Пізніше її призначають інспектором райвідділу культури. Але вже через кілька місяців Людмила Захарівна повертається до улюбленої справи – вона бібліотекар, бібліограф, методист, завідувачка відділу, заступник директора з наукової роботи, директор Закарпатської обласної бібліотеки для дітей ім. Д. Вакарова, а з 1989 року – директор головної книгозбірні регіону. Без відриву від роботи вона здобуває вищу освіту у Київському інституті культури.

За час роботи в Закарпатській обласній універсальній науковій бібліотеці на її долю випав нелегкий тягар. Адже в ці роки державою практично не виділялися асигнування на ремонт закладів культури,

придбання обладнання, інвентарю, комплектування бібліотек. Завдяки ентузіазму, наполегливості, власній винахідливості, підтримці людей небайдужих вона зуміла не тільки зберегти набуте, але й успішно вирішити ряд нагальних проблем. Це, зокрема, суцільна інвентаризація книжкового фонду, видання "Календаря краєзнавчих пам'ятних дат", анотованого щорічного каталогу "Книга Закарпаття", щоквартального покажчика "Закарпаття на сторінках преси". Завдяки перемозі у конкурсах проєктів Посольства США в Україні "Інтернет для читачів публічних бібліотек", "Вікно в Америку" в Закарпатській ОУНБ стали реальністю Інтернет-центр, ресурсно-інформаційний центр. Грант Міжнародного фонду "Відродження" надав можливість відкрити в бібліотеці регіональний інформаційний портал та інформаційний центр. Через Інтернет налагоджуються ділові контакти з провідними бібліотеками багатьох країн світу.

Завдяки відчутній допомозі обласної державної адміністрації та спонсорів, у приміщенні ОУНБ проведено капітальний ремонт та встановлено автономне опалення.

При незліченних виробничих клопотах Людмила Захарівна – викладач Ужгородського факультету Київського національного університету культури і мистецтв – виїжджає в райони для надання методичної допомоги. Вона любляча і турботлива дружина, матір, бабуся, не забуває нікого з тих, кого потрібно підтримати або вшанувати. Встигає брати участь у роботі всеукраїнських та міжнародних семінарів і конференцій, писати статті, видавати книжки, підтримувати плідні творчі контакти з багатьма засобами масової інформації в області та за її межами.

За роки директорування Людмили Григаш в ОУНБ відбулося чимало відрадних змін на краще. Свою завзятість і наполегливість вона зуміла передати всьому колективу, у котрого сьогодні багато вірних друзів – вчених, письменників, художників, артистів, студентів і аспірантів, підприємців, юристів, економістів, державних службовців, ветеранів і взагалі любителів книги. У бібліотеці завжди багатолюдно, тому що цікаво.

Головним кредо в багатогранній діяльності директора і націленості її колективу є намагання не лише не відстати, але й іти у житті попереду, працювати не за гроші, а задля покликання. Не випадково за часів директорування Людмили Григаш Міністерство культури і мистецтв України вже двічі проводило методично-навчальні заходи для бібліотекарів країни на базі Закарпатської ОУНБ.

Цілком заслужено Людмилу Захарівну, як пристрастного популяризатора книги, у 1995 році удостоєно почесного звання "Заслужений працівник культури України", а нещодавно відзначено грамо-

тами Кабінету Міністрів України та Всеукраїнської бібліотечної асоціації.

На столі директора – макет нової сучасної будівлі книгозбірні, проектування якої розпочато ще у 80-х роках минулого століття та з відомих причин призупинено. Це – мрія, яку так хочеться наблизити та здійснити!

З вірою в силу людського духу, в магічну могутність знань, освіти, науки Людмила Захарівна Григаш працює самовіддано та відважно і їй по-доброму можуть позаздрити найдосвідченіші та найзавзятіші керманічі будь-якої справи. Їй щедро завдячують сотні тисяч

тих, кому вона допомогла зазирнути до нетлінної скарбниці людського розуму.

Бажаємо Людмилі Захарівні здійснення заповітних мрій, дальших успіхів та творчих здобутків, несхитного здоров'я, нових сторінок у книзі життя.

Колектив Закарпатської ОУНБ

Редколегія журналу "Бібліотечна планета" щиро вітає Людмилу Захарівну з ювілеєм і бажає подальших трудових звершень, творчої наснаги, здійснення задуманого, любові близьких, колег, читачів!

ВІДДАНІСТЬ КНИЖКОВІЙ СПРАВИ

1 травня 2005 року виповнилося 60 років від дня народження директора Книжкової палати України ім. І. Федорова, доктора технічних наук, професора **Миколи Івановича Сенченка**.

Він народився в м. Ніжині Чернігівської області. 1966 року закінчив факультет обчислювальної техніки Харківського інституту радіоелектроніки. Доля кидала його на різні посади: від інженера, викладача, наукового співробітника – до директора Центральної наукової бібліотеки імені В.І. Вернадського НАН України (1985-1992). Саме Миколі Івановичу ми завдячуємо будівництвом нового корпусу її приміщення на Московській площі з 28 поверхами для розміщення фондів.

У 1993-1995 роки М. Сенченко спробував себе в якості проректора Університету "Кієво-Могилянська академія" та Київського державного інституту культури. І завжди – енергійний, підприємливий, а головне – доступний для кожного. В ці часи Микола Іванович став академіком Міжнародної академії інформатизації.

1995 року йому було доручено надзвичайно відповідальну посаду – призначено директором Книжкової палати України ім. І. Федорова.

Завдяки зусиллям невтомного Миколи Івановича Книжкова палата України запрацювала з новим імпульсом, творчою динамікою, сполучаючи традиційні функції з інноваційними, зокрема, здійснює розробку та обґрунтування короткотермінових і тривалотермінових прогнозів розвитку видавничої та бібліографічної справи в Україні.

Науково-організаційна діяльність є органічною в житті ученого. М. Сенченко – головний редактор часопису "Вісник Книжкової палати" та реферативних журналів "Політика. Політичні науки", "Економіка. Економічні науки". Він – активний учасник міжнародних конференцій, форумів тощо. У своїх виступах постійно стверджує, що "Книговидавнича справа є невід'ємною складовою частиною суспільної структури і економіки в цілому".

Наполеглива праця, енергійність, віра в те, що можна й треба зробити саме в Україні, здолати нездоланне – таке життєве кредо Миколи Івановича. Його внесок у розвиток культури гідно поціновано державою: він нагороджений медалями, Почесною грамотою Президії Верховної Ради Української РСР (1990), йому присвоєно почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України".

Свій ювілей Микола Іванович зустрічає в розквіті творчих сил. Як патріоту йому не байдужі велетенські зусилля і прагнення українського народу щодо побудови сильної, заможної, соціально згармонізованої Батьківщини. Як професіонал він робить все можливе, щоби книжкова справа в Україні – книговидавництво і книгорозповсюдження – відродилася і стала гідною ознакою оновленої, поважаної у світі держави.

Тож щастя, здоров'я, гідних учнів і послідовників Вам, шановний Миколо Івановичу! З роси та води Вам!

Н. Рева

Редколегія журналу "Бібліотечна планета" щиро приєднується до цих теплих поздоровлень

С. Кравченко

НАЦІОНАЛЬНА парламентська бібліотека України, продовжуючи видавати серію "Публічні бібліотеки", представляє дайджест, підготовлений на основі перекладів фахових публікацій у зарубіжних друках, праць вітчизняних авторів, а також матеріалів веб-сайтів провідних бібліотек різних країн – **"Національні бібліотеки світу на початку XXI сторіччя"**. Це видання адресовано фахівцям, які прагнуть осягнути сутність бібліотеки як інституту, а також тим, хто хоче зрозуміти, що таке національна бібліотека, чим вирізняється вона серед інших бібліотек, які її функціональні особливості у різних країнах. Матеріал розміщено у чотирьох розділах: «Основні аспекти діяльності національних бібліотек»; «Стратегії розвитку національних бібліотек»; «Веб-сайт – образ бібліотеки у віртуальному просторі»; «Портал національних бібліотек Європи "Габріель"». Дайджест висвітлює різні аспекти діяльності 24 національних бібліотек.

НПБ України відстежує всі нормативно-законодавчі документи, що прямо чи опосередковано стосуються бібліотечної галузі.

На прохання багатьох бібліотек у збірнику **"Документні ресурси бібліотек (законодавчі, інструктивно-регламентуючі та методичні матеріали)"** з метою максимального охоплення і різностороннього висвітлення даного питання зібрано діючі на цей час правові документи, які врегульовують діяльність бібліотек щодо їхніх книжкових зібрань. Цей збірник має зацікавити не тільки фондовиків, а й буде корисним керівникам та бухгалтерам, засновникам бібліотек.

Видання побудовано блоками. У розділі "Базові документи" розміщено матеріали загального характеру, перш за все, законодавчі, що є підґрунтям діяльності бібліотеки як установи. У розділі "Бібліотечні фонди як основні засоби установи" – документи, що розглядають ресурси бібліотеки крізь призму бухгалтерського обліку. "Матеріальна відповідальність бібліотечних працівників" – наступний правовий блок збірника. "Інструктивно-методичні матеріали" – розділ, найбільш корисний для бібліотекарів-практиків. Тут вміщено інструкції, положення, правила, методичні поради, консультації, що безпосередньо стосуються бібліотечних зібрань. До видання додається словник основних термінів. Важливим є розділ "Дотримання техніки безпеки в бібліотеках".

Вийшов із друку щорічний оновлений довідник **"Адреси, телефони, факси, Інтернет, електронна пошта провідних бібліотек України"**. Він вміщує реквізити Міністерства культури і мистецтв України, національних та загальнодержавних бібліотек країни; бібліотек – методичних центрів, а також основних бібліотек різних типів і форм власності. Адреси регіональних бібліотек (ОУНБ, ОБЮ, ОБД) розташовано за абеткою назв областей. Вміщено також дані про партнерів бібліотек – Книжкову палату України імені І. Федорова, культурні центри, міжнародні організації.

Довідник вміщує інформацію про керівний склад бібліотек – директорів, заступників директорів, завідувачів деяких відділів, провідних спеціалістів.

На виконання кординаційної функції Національною парламентською бібліотекою України підготовлено **"Зведений план основних заходів бібліотек України на 2005 рік"**, де вміщено інформацію про заходи, що мають відбутися у провідних бібліотеках країни. Матеріал розташовано у хронологічному порядку і систематизовано за такими розділами: Заходи бібліотек, орієнтовані на підвищення професійної майстерності; Заходи бібліотек з реалізації загальнодержавних, регіональних програм, відзначення знаменних та історичних дат; До 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні; Соціологічні дослідження.

Окремим блоком виділено видавничу діяльність за таким розподілом: періодичні видання; наукові видання: монографії; збірники наукових праць; науково-допоміжні покажчики; матеріали науково-практичних конференцій, звіти; статистично-аналітичні, інформаційні збірники, бюлетені; довідники; методичні посібники; методико-бібліографічні матеріали; бібліографічні посібники; інформаційні та інші видання.

Видання буде корисним при плануванні та організації роботи у бібліотеці, адже є змога прослідкувати події, що відбуваються в інших книгозбірнях, працювати не одноосібно, а координовано, запозичити цікаві форми роботи, запровадити в себе новації, що для інших бібліотек вже стали традиційною практикою.

Чи діють в Україні наведені нижче стандарти як міждержавні, а якщо не діють, то чому? З упровадженням у бібліотечні процеси інформаційних технологій поставлене питання набуває принципового значення.

1. ГОСТ 7.1-2003 "Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления".
2. ГОСТ 7.20-2000 "Библиотечная статистика".
3. ГОСТ 7.25-2001 "Тезаурус информационно-поисковый одноязычный. Правила разработки, структура, состав и форма представления".
4. ГОСТ 7.80-2000 "Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления".
5. ГОСТ 7.82-2001 "Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления".
6. ГОСТ 7.83-2001 "Электронные издания. Основные виды и выходные сведения".

Провідний спеціаліст
відділу автоматизованої лінгвістичної обробки
та каталогізації документів НТБ
Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури
Тетяна Іванівна Молчанова

Шановна Тетяно Іванівно!

У відповідь на Ваше запитання сповіщаємо, що в Україні з названих Вами стандартів чинний лише ГОСТ 7.20-2000 СИБІД. "Библиотечная статистика".

Міждержавному стандарту ГОСТ 7.25-2001 "Тезаурус информационно-поисковый одноязычный. Правила разработки, структура, состав и форма представления" в Україні відповідають стандарти: ДСТУ 4031-2001 "Інформація та документація. Багатомовний тезаурус. Методика розроблення" та ДСТУ 4032-2001 "Інформація та документація. Одномовний тезаурус. Методика розроблення".

Також в Україні діють понад 150 державних та національних стандартів України (ДСТУ та НСУ), близько 10 галузевих стандартів України (ГСТУ) та 10 різних настановчих документів на рівні стандартів.

Крім цього, відповідно до Постанови Верховної Ради України "Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР" (№ 545-12 від 12.09.91 р.) є чинними ще близько 60 стандартів колишнього Союзу РСР.

На 01.07.2004 р. наказами Держстандарту України було введено в дію як міждержавні 17 стандартів, розроблених Держстандартом Російської Федерації.

Детально з переліком діючих стандартів можна ознайомитися на сайті Національної парламентської бібліотеки України (www.nplu.kiev.ua) або в "Переліку стандартів з довідково-інформаційної, бібліотечної та видавничої справи", електронна версія якого є у Вашій обласній універсальній науковій бібліотеці.

Р. Миколенко

НАШІ АВТОРИ

Александрова О., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Бабич В., професор, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України

Білоцерковська Л., завідувачка бібліотеки-філії № 1 Нікопольської ЦБС Дніпропетровської області

Вилегжаніна Т., генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України

Голубка Л., пошукувач Київського національного університету культури і мистецтв

Дубина Л., бібліотекар I категорії Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки

Жук В., завідувачка кафедри Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат педагогічних наук, доцент

Збанацька О., старший викладач Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Зотова В., учений секретар Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського

Кириченко Г., заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України

Коротун Н., директор Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Гончара, заслужений працівник культури України

Кравченко С., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Луїнос М., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Миколенко Р., завідувачка відділу Національної парламентської бібліотеки України

Рева Н., професор, кандидат філологічних наук, заслужений працівник культури України

Тітова Н., директор Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки

Цуріна І., завідувачка відділу Національної парламентської бібліотеки України

Шкаріна В., головний бібліограф Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського

До уваги наших читачів !

Змінено номери телефонів Національної парламентської бібліотеки України.

Номери АТС 228 замінено на 278,

229 – на 279,

416 – на 425